

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Postavení ženy v současné společnosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.

Vypracovala:
Taťána Pařilová

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Postavení ženy v současné společnosti“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno dne 21.4.2009

.....

Tat'ána Pařilová

Poděkování panu doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Tat'ána Pařilová

OBSAH

Úvod	4
1. Genderová legislativa.....	7
1.1 Právní postavení žen v 19. století	7
1.2 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace.....	8
1.3 Pekingská akční platforma	9
1.4 Charta práv pracujících žen	10
1.5. Přístup k gender problematice v ČR	11
1.6. Dílčí závěr.....	13
2. Exkurz do historie.....	14
2.1 Postavení žen v období křesťanství.....	14
2.2 Osvícenství.....	17
2.3 Velká francouzská revoluce.....	19
2.4 19.století – první vlna feminismu.....	20
2.5 Dílčí závěr.....	22
3. Počátky emancipace žen v Čechách.....	23
3.1. Vzdělání žen.....	23
3.2 Ženské spolky.....	25
3.3 Boj o ženská povolání.....	26
3.4. Volební právo.....	27
3.5 Dílčí závěr.....	28
4. Žena v současné společnosti.....	29
4.1 Osvození v podobě hormonální antikoncepce.....	29
4.2 Radikální feminismus.....	31
4.3 Mýtus krásy	32
4.4 Rovné příležitosti.....	34
4.5 Mzdové rozdíly.....	36
4.6 Proměny rodiny.....	40

4.7 Účast žen na veřejném životě.....	43
4.8 Násilí na ženách.....	45
4.9 Dílčí závěr.....	48
Závěr.....	49
Resumé.....	51
Anotace.....	52
Seznam použité literatury.....	53
Seznam příloh.....	57

Úvod

Jaké je postavení ženy v současné společnosti? Z historického hlediska zažívá žena v západní společnosti nejrovnější přístup s mužem. Jak je tomu v České republice? Znamená legislativní rovnost také rovnost faktickou? Ne-li, jaké jsou problémy, jež trápí českou ženu nejvíce? Já sama, jako žena středního věku, jsem za svůj život zaznamenala výrazný posun ve vnímání a chápání něžnější poloviny lidstva, a nejen proto je mi toto téma velmi blízké, a právě proto se pokusím na vznesené otázky odpovědět. Popsat kořeny současné situace, přiblížit historický vývoj, kterým byl status ženy ovlivněn.

Nejprve se budu zabývat legislativní platformou postavení žen a jejím vývojem v posledních dvou stoletích.

Dále se zaměřím na postavení žen v souvislosti s historií křesťanství, na to jaké změny přineslo z tohoto úhlu pohledu osvícenství a Velká francouzská revoluce. A také jaký vliv mělo utvářející se feministické hnutí.

Ve třetí části se pokusím v souvislosti se vznikem feminismu přiblížit emancipační snahy českých žen.

Část poslední budu věnovat soudobé problematice rovnosti českých mužů a žen, chtěla bych vyzvednout podstatné problémové oblasti, zachytit co se již podařilo a naznačit, v čem tkví dosud nevyřešené nerovnosti.

„Celý svět významů existuje pouze díky ženě; žena je podstatou mužských skutků i citů, ztělesněním všech hodnot, které pohánějí jejich svobodu kupředu.“ píše Simone Beauvairová ve svém slavném díle **Druhé pohlaví**. A přesto, paradoxně, byl tento motor mužské svobody na celá tisíciletí ztročen.

Jiří Pehe k tomu poznamenal: „*Ženy byly de facto vyobcovány z veřejné sféry a podřízeny muži ve sféře soukromé. Byly vyloučeny z politiky, nehrály významnější roli v hospodářství, byly jim zapovězeny kněžské pozice v největších západních náboženstvích – křesťanství a judaismu.*“¹ Toto omezení žen na reprodukční a pečovatelskou roli trvalo až do druhé poloviny 18. století, kdy se alespoň v teoretické rovině, začali ozývat hlasy z „druhého břehu“. V roce 1791, uprostřed francouzské revoluce, zveřejňuje Olympe de Gouges *Deklaraci práv ženy a občanky*, kterou reaguje na *Deklaraci práv muže a občana*, v níž nebyla o právech ženy ani zmínka. V roce 1792 píše Mary Wollstonecraft svoji knihu *Obhajoba ženských práv*, v níž upozorňuje na to, že ženy jsou do svých rolí tlačeny prostřednictvím společenských tradic a výchovy.² A jak známo, člověk je nejen tvorem přírodním, biologickým, ale především společenským.

Po dvoudenních diskuzích podepsalo v roce 1848 na konferenci v Seneca Falls ve státě New York, 68 žen a 32 mužů dokument *Declaration of Sentiments*, který představoval cíle hnutí za práva žen, zejména pak právo na stejné zacházení a volební právo. V roce 1866 byla britskému parlamentu předložena petice podepsaná 1500 ženami, požadující volební právo pro ženy. Po neúspěchu petice založily anglické ženy organizaci pro volební právo – suffrage – odtud sufražetky.³ O rok dříve zakládají v Praze Vojta Náprstek a Karolína Světlá, Americký klub dam.

Jedním z prvních úspěchů feministického hnutí se stal pro část amerických žen rok 1869, kdy bylo ve státě Wyoming uzákoněno právo žen volit a být volena. V ČR je toto právo ženám přiznáno až o půl století později, v roce 1918. Nemalou měrou ke schválení tohoto zákona přispělo osvícenské působení presidenta T.G.Masaryka: „...*Nerovnost mezi mužem a ženou není přirozená, není od přírody, ale vyvinula se historicky, a jak v historii dělalo se mnoho chyb a chyb často osudných, tak stala se také chyba a chyba veliká potlačením ženy. Moderním pro muže a ženu je, činit dobré a nepřekážet ženě, aby kdykoli a kdekoli mohla činit dobré.*“⁴

¹ Pehe, J., *Revoluce jménem žena*. Literární noviny, roč.16, č.5 str.1

² Vodáková, A., Vodáková, O. eds. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, str.319

³ *Sufražetky*, 100+1 zahraniční zajímavost. roč.42, č.22, str.12

⁴ <http://www.novezeny.eu/mosty/t-g-masaryk-moderni-nazor-na-zenu>

Obvyklým nápisem na pomnících římských žen ve starověku bylo: „*Domiseda – lanifica*“ (doma sedící – vlnu předoucí). Po mnohá následující staletí byl tento status ženy v podstatě zachovávan. Teprve poslední třetina 18. století a přechod k moderní společnosti iniciovali řadu změn, které výrazně ovlivnily postavení žen ve společnosti a celkově upravovaly postavení obou pohlaví. Podle socioložky Hany Havelkové byl v základu všech požadavků o nejzákladnější lidská práva, jako je právo volit, právo na vzdělání a právo na majetek, požadavek svobody, což v moderní filosofii vždy znamenalo právo rozhodovat o své osobě, být skutečným „vlastníkem“ své osoby.⁵

Za posledních dvě stě let se celosvětově událo mnoho zásadních změn, jejichž dopady na ženy byly jak pozitivní tak negativní. Hnací silou těchto změn se stala rostoucí síla ženských organizací a feministických skupin.

⁵ Vodáková, A., Vodáková, O. eds. Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, str.14

1. Genderová legislativa

1.1 Právní postavení žen v 19. století

Vzorem pro moderní evropské zákoníky byl Napoleonův kodex (Code civil) z roku 1804, který napodobovaly další evropské země. Na našem území platil Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, tzv. ABGB – Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch.⁶ Některá z jeho ustanovení:

- manžel je povinen manželku živit
- muž je hlava rodiny
- manželka má právo požívat manželova stavu (po společenském žebříčku se tedy pohybuje ne vlastní prací, ale sňatkem)
- manželka je na úřadech zastupována manželem
- otec rozhoduje o výživě a výchově dětí
- manželka je povinna poslouchat manželovy příkazy
- majetková práva má pouze manžel
- při rozluce nesmí žena vychovávat chlapce staršího 4 let či dívku starší 7 let, děti pak automaticky přecházejí do péče otce, kde se o ně stará nějaká jiná žena, opět podle jeho příkazů
- po smrti manžela nemůže být žena jedinou poručnicí dětí, musí se najít spoluporučník – muž

⁶ Všeobecný občanský zákoník ABGB, r.1811, <http://www.novezeny.eu/genderova-ochutnavka-slovník/prvni-a-druha-vlna-feminismu-podobnosti>

1.2 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen CEDAW

Sjednána 18.12.1979 v New Yorku⁷

Úmluva byla ratifikována tehdejší ČSSR v roce 1982, má status mezinárodní platné smlouvy a byla vyhlášena valným shromážděním OSN.

Státy, smluvní strany, se zavázaly přijmout příslušná opatření k zajištění:

- stejných podmínek pro volbu zaměstnání a povolání, pro přístup ke studiu rovnosti žen a mužů před zákonem
- právní způsobilosti žen, která je totožná s právní způsobilostí mužů
- stejné právo na vstup do manželství
- stejné právo svobodně si vybrat manžela a vstoupit do manželství pouze se svobodným a úplným souhlasem
- práva na stejnou odměnu, včetně výhod, a na stejné zacházení pokud jde o práci stejné hodnoty
- práva na sociální zabezpečení, zejména v případech důchodu, nemoci, nezaměstnanosti, invalidity a stáří a jiné neschopnosti pracovat, jakož i práva na placenou dovolenou
- k zákazu propouštění z důvodu těhotenství nebo mateřské dovolené
- k zavedení mateřské dovolené s platem nebo srovnatelnými výhodami bez ztráty dřívějšího zaměstnání
- právo na rodinné přídavky
- právo na bankovní půjčky, hypotéky a jiné formy finančního úvěru
- právo na rekreaci, sport a účast ve všech formách kulturního života

⁷ <http://www.ta-gita.cz/genderov-legislativa?category=MTE&a>

1.3 Pekingská akční platforma

Deklarace zaměřená na odstranění překážek účasti žen ve všech oblastech veřejného i soukromého života byla přijata na IV. světové konferenci o postavení žen v Pekingu.⁸

Platforma určuje jedenáct stěžejních oblastí zájmu:

- soustavně a stále více na ženy doléhající břemeno chudoby
- nerovný přístup ke vzdělání a jeho nedostatečnost
- nerovné postavení z hlediska nedostupnosti zdravotní péče a její nedostatečnost
- násilí vůči ženám
- dopady ozbrojených a jiných konfliktů na ženy
- nerovnost v přístupu a účasti žen na tvorbě ekonomických struktur a programů i na výrobě
- nerovnost v podílu mužů a žen na moci a rozhodování na všech úrovních
- nedostatek informovanosti a aktivity v zájmu respektování práv žen jak na mezinárodní tak na národní úrovni
- nedostatečné propagování pozitivního přístupu žen do společnosti prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků
- nedocení přínosu žen v otázce využívání přírodních zdrojů a ochrany životního prostředí
- otázka dívek

Na mimořádném zasedání Valného shromáždění v roce 2000, které se uskutečnilo v návaznosti na Pekingskou konferenci, přijaly zúčastněné státy dodatečné závazky, jako například posílení legislativy proti všem formám násilí v domácnostech a schválení zákonů a strategií na odstranění škodlivých praktik, jako předčasné a vynucené svatby či mrzačení ženských pohlavních orgánů. Byl vytyčen cíl bezplatného vzdělání pro dívky i chlapce a zlepšení ženského zdraví pomocí snazšího přístupu k programům zdravotní prevence i léčby.

⁸ <http://www.ta-gita.cz/genderova-legislativa?category=MTE&a=MDAwMDAx>

1.4 Charta práv pracujících žen

Dokument byl prvně vypracován v šedesátých letech Výborem žen MKSO (Mezinárodní konfederace svobodných odborů), po druhé světové konferenci žen (Vídeň 1963) a byl pak přijat osmým Světovým sjezdem MKSO (Amsterdam 1965). V letech 1975 a 1985 byla Charta přepracována. Sedmý Světový sjezd žen (Rio de Janeiro 1999) uznal potřebu aktualizování Charty. Hlavní obsah se nezměnil, ale byl přepracován zejména s ohledem na nárůst počtu žen na trhu práce, vzhledem k dopadu globalizace na ženy a s ohledem na revizi Úmluvy o ochraně mateřství.

Česká republika tento dokument podepsala v roce 2003.⁹

- vytvoření podmínek, které dají možnost ženám využívat rovná práva a možnosti pokud jde o zaměstnání v takovém prostředí, kde působí odbory, s právní a sociální ochranou
- odstranění diskriminace založené na pohlaví, stavu, věku, rase, národnostního či etnického původu, náboženské orientaci, sociálního původu, handicapu nebo sexuální orientaci, a to ve všech oblastech
- změnu v názorech a postojích, pokud jde o úlohu žen a o úlohu mužů

⁹ <http://www.ta-gita.cz/genderova-legislativa?category=MTE&a=MTEwMTE%3D>

1.5 Přístup k gender problematice v ČR

1) Usnesení vlády České republiky ze dne 7. ledna 1998

k informacím o postavení žen ve společnosti, kterým se ukládá členům vlády věnovat na svých úsecích zvláštní pozornost postavení žen ve společnosti, zejména s ohledem na závazky vyplývající pro ČR z Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen a ze závěrů 4. světové konference o ženách a z legislativy Evropských společenství o rovných příležitostech pro ženy a muže.¹⁰

2) Usnesení vlády č. 236 ze dne 8. dubna 1998

O prioritách a postupu vlády při prosazování rovnosti mužů a žen, v němž se ukládá:¹¹

- prosazování principu rovnosti mužů a žen jako součást politiky vlády
- právní zabezpečení předpokladu rovnosti mužů a žen a zvyšování úrovně právního vědomí
- zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu k ekonomické aktivitě
- vyrovnávání sociálního postavení žen a mužů pečujících o děti a potřebné členy rodiny
- zohledňování žen z hlediska jejich reprodukční funkce a fyziologických odlišností
- potlačování násilí páchaného na ženách
- sledování a vyhodnocování účinnosti uplatňování principu rovného postavení žen a mužů

Každoročně probíhá připomínkové řízení k souhrnné zprávě o plnění Priorit a návrhu jejich aktualizace pro další rok

¹⁰ <http://www.mpsv.cz/files/clanky/656/uv>

¹¹ <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument>

3) **Usnesení Vlády České republiky ze dne 10.října 2001**

o zřízení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, která funguje jako poradní orgán vlády.¹²

4) **od 1.ledna 2002**

pracuje na každém ministerstvu minimálně jeden pracovník, do jehož pracovní náplně patří problematika rovnosti mužů a žen v oblasti věcné působnosti resortu

5) **od července 2002**

působí **Stálá komise Poslanecké sněmovny pro rodinu a rovné příležitosti**

¹² [http:// www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/dokumenty/UV1033_2001.pdf](http://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/dokumenty/UV1033_2001.pdf)

1.6 Dílčí závěr

Od roku 1993, kdy se součástí právního řádu České republiky stala Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, a kdy se náš stát o dva roky později přihlásil k závěrům čtvrté světové konference OSN o ženách, tzv. Pekingské akční platformě, se situace na poli legislativy změnila v mnohém k lepšímu. Jako příklad uveďme zakotvení zásady rovného zacházení a zákazu diskriminace z důvodu pohlaví v zákoně o zaměstnanosti a zákoníku práce a zakotvení zásady rovného odměňování. Přesto mnohé zůstává nedořešeno, jsme například posledním členským státem Evropské unie, ve kterém nenajdeme zákonnou oporu proti diskriminaci. Ačkoli antidiskriminační zákon měl být původně schválen již při vstupu do EU, nestal se zákonným pramenem ani v průběhu našeho předsednictví unii.

2. Exkurz do historie

2.1 Postavení žen v období křesťanství

Jak uvádí socioložka Olga Vodáková,¹³ s historií křesťanství a touhou žen po získání nezávislosti a zrovnoprávnění se pojí několik významných fenoménů a osobností. Jedná se především o apokryfní Mariino evangelium, hnutí bekyní a některé osobnosti katolických světic, jakými byla například Kateřina Sienská, Terezie z Ávily, Klára z Assisi (blízká spolupracovnice Františka z Assisi a uznávaná mystička) a také Maria Wardová. Posledně jmenovaná, jako zakladatelka Institutu blahosladené Panny Marie, což byl náboženský řád založený podle jezuitské řehole, houževnatě bojovala za to, aby ženy mohly stejně jako muži realizovat apoštolské poslání.

Zastavme se u Evangelia Marie z Magdaly. Jeho neúplné znění se zachovalo v koptském překladu z konce 4. nebo počátku 5. století. Marie je zde, stejně jako v určité části nejstarších křesťanských spisů nahlížena jako ta, kterou Ježíš miloval nejvíce. Podle některých badatelů je právě toto evangelium důkazem snahy o rovnoprávnost žen v prvotním křesťanství, a vyjádřením touhy po nahrazení patriarchálního modelu modelem partnerským, tak jak ho propagoval sám Kristus. Téma Mariina vůdčího postavení, její samostatnosti a významu v raně křesťanské historii se v poslední době stalo velmi frekventovaným. Připomeňme bestseller Dana Browna: *Šifra Mistra Leonarda*, či rozsáhlý projekt televize BBC, věnovaný novým výzkumům Bible.

První ženské křesťanské hnutí založil roku 1184 kněz Lambert de Begue v Lutychu. Zvláštností tohoto hnutí, jehož příslušnice přijaly jméno *béguines* – bekyně, byl fakt, že se jeho členky rekrutovaly z řad vdov a později také panen, které nechtěly žít v manželství ani vstoupit do kláštera, což byl v podstatě vyčerpávající přehled jejich možností. Hnutí původně vzniklo jako reakce na velký populační nepoměr, který zavládl díky křižáckým výpravám. Od počátku 13. století se hnutí šířilo z oblasti dnešní

¹³ Vodáková, A., Vodáková, O. eds. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, str. 315

Belgie přes Francii a Německo a bekyně jsou známy také ze zemí Koruny české. Podle Vodákové,¹⁴ z řad bekyň vzešly také některé významné mystičky, ženy zvyklé myslet svobodně už jen proto, že členové hnutí si mohli zvolit své duchovní správce dle vlastního uvážení. Jedním z uznávaných kazatelů byl mistr Eckhart, největší osobnost mezi středověkými mystiky. Olga Vodáková uvádí: „...*Je totiž známo, že kázal především ženám – bekyním a řeholnicím. Mistr Eckhart nekázal nikdy o ženském údělu, nečinil rozdíly mezi slovy určenými mužům a ženám, ke svým posluchačkám přistupoval jako k rovnocenným partnerkám na půdě filosofie a teologie. Dá se říci, že zcela respektoval a akceptoval jejich rovnocennost a svobodu.*“¹⁵ Obava z tendencí k herezi vedla církev na koncilu ve Vídni roku 1311 ke zrušení sekty a příkazu ženám vrátit se buď do rodin, z nichž odešly, nebo vstoupit do regulérních řeholí.

I přes snahy některých jednotlivců podporovat ženy v jejich touhách o zbavení se podřadného místa ve společnosti, byla role žen po dlouhá staletí omezena na jejich reproduktivní a pečovatelskou roli. Katolická církev vždy našla prostředky jak zamezit oslabování svých doktrín. Snad nejvíce potřísněna krví nevinných žen byla bible inkvizice, kniha *Malleus maleficarum*, česky *Kladivo na čarodějnice*.¹⁶

Jde o latinsky psanou rukověť, jejíž autorství bylo později připsáno dominikánům Heinrichu (Institoris) Krameriovi a Jakobu Sprengerovi. Byla vydána ve Štrasburku roku 1486 a obsahuje teologický výklad temných, nadpřirozených sil, zejména čarodějnic, soudobé lidové představy, tradované nebo dokumentované případy a návody k pronásledování čarodějnic. Následným masovým honům na čarodějnice padlo za obětí minimálně 300 000 lidí, převážně žen, obviněných mužů bylo jen velmi málo. Někteří autoři však docházejí k daleko vyšším číslům. Jednou z nejznámějších byla Jean d'Arc (6.ledna 1412 – 30.května 1431), zvaná Panna Orleánská, francouzská hrdinka a bojovnice proti Angličanům. V předem rozhodnutém církevním soudu v Rouenu byla odsouzena jako čarodějka a kacířka a ve věku 19 let upálena na rouenském náměstí Vieux Marché. V 17.století začínají hony na čarodějnice ustupovat, definitivně jim odzvonilo osvícenství, na území Rakouska-Uherska pak pronásledování čarodějnic zastavila až Marie Terezie.

¹⁴ Vodáková, A., Vodáková, O. eds. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*.

1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, str. 311

¹⁵ tamtéž, str. 311

¹⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Malleus_maleficarum

Hon na čarodějnice je řadou historiků kvalifikován jako válka proti ženám, tj. proti zlu, které nebylo identické s etnikem, národem nebo náboženským vyznáním, ale se ženským rodem, spojeným s ďáblem, dodává B.Kopičková v úvodu ke sborníku *Eva nejen v ráji*.¹⁷ Historička Božena Kopičková dále připomíná, že při výkladech Genesis zdůrazňovali mnozí vykladači z církevních kruhů, ďáblovu volbu smyslné Evy, kterou zvolil právě pro její záporné vlastnosti, a rozvádí, že tuto misogynickou linii upevnila ve 13. století zvláště scholastická teologie.

V jakém postavení tedy byla středověká žena? V první řadě je nutno pozastavit se u instituce manželství, s nímž byl i ve středověku spojen každodenní život většiny žen. Ačkoliv část z nich se neprovdala, buď zůstávaly svobodné nebo se podle svého společenského postavení uchýlovaly do klášterů či se stávaly členkami bekyňských sdružení, valná většina žen zakotvila v manželství. „*V duchu názorových stanovisek církevních autorit byla žena podřízena muži, který ji měl poučovat a vychovávat i s použitím fyzických trestů. Bití žen byla ve středověku běžná forma výchovy, o čemž svědčí prameny jak české tak zahraniční provenience. Například ve spisu Jana Husa O manželství, se můžeme dočíst, že muži mohou napravovat ženy, které jsou náchylné ke špatnému, i tvrdším způsobem, k němuž patří nějaká ta rána – ovšem s použitím prutu, a nikoliv hole!*“¹⁸

Život žen byl neustále spojen s nadřazeností muže, otce, ostatních mužských členů rodiny, manžela, pána... Pravděpodobně více rovnocenným partnerem svému muži se stávaly ženy ze společensky nižších vrstev, které měly svobodnější volbu partnera a které po jeho boku pracovaly na poli, ve stáji, při zpracování zemědělských produktů apod.

Přes celkově negativní vztah k ženám, který se po celé dějiny křesťanství projevoval v normách týkajících se manželství, celibátu a etických ustanovení, a paradoxně možná právě proto, to byly ženy, které v prostoru jim vymezeném přispěly výrazně k rozvoji křesťanství. Staly se mučednicemi, světicemi, mystičkami. Přitom je pozoruhodné, že ačkoli v křesťanské historii je patrně stejný počet svatých žen jako mužů, skutky zaznamenané a uznané církví, náleží především mužům. Ke křesťanství tedy patří ženy

¹⁷ Lenderová, M. In *Eva nejen v ráji*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. s.19 - 18

¹⁸ tamtéž, str. 24 - 25

jeptišky i ženy čarodějnice. Z ekonomického hlediska a coby samostatná bytost neznamenala žena vůbec nic, neboť manžel disponoval jejím majetkem. Žena se stala příslušnicí té nejnižší společenské vrstvy a ve veřejném životě byla sotva svobodnější než starověký otrok.¹⁹

Jak ve své knize o historii evropských žen zhodnotila finská spisovatelka Kaari Utrio,²⁰ byla tím největším darem, který křesťanství dalo ženám, instituce klášterů. Přestože ženy ztratily své rovnoprávné postavení v církvi během necelých dvou staletí, v klášterech mohly vést relativně samostatný život ještě tisíc let. I přesto, že život v klášterech byl spoután přísnou regulí, vládla tam tuhá hierarchie a často tvrdá disciplína. Existoval zde ale jeden podstatný rozdíl proti světskému životu. Každá jeptiška byla svébytnou duchovní individualitou, která mohla sama usilovat o svou spásu. Kláštery byly také jediným místem, kde dívka tehdejší doby mohla získat vzdělání.

2.2 Osvícenství

Evropské osvícenství nahlas vyslovilo myšlenku rovnosti lidí. Odtud byl jen nepatrný krůček k myšlence o rovnosti muže a ženy, a k počátku hnutí ženské emancipace. Vzhledem k nepopíratelným biologickým odlišnostem, které zakládají existenci každého lidského tvora, následovala otázka, do jaké míry je svoboda ženy omezena prospěchem rodiny a společnosti, zda tedy i na ženu se vztahuje požadavek svobodného sebeurčení, nebo zda má její místo zůstat v rodině, definované tradiční dělbou práce. Na jedné straně stáli přívrženci tradičního modelu, podle nichž je úloha ženy určena její mateřskou rolí a tím, že není schopna dosáhnout duchovního potenciálu muže, na straně druhé pak ti, kteří namítali, že žena je především člověk a její život se nevyčerpá údělem matky a manželky. Všimněme si, že se nejedná o problematiku naší doby. Základy této debaty byly položeny před pár staletími, a i dnes se najdou lidé, kteří jsou nadšenými stoupenci tradičního modelu tak, jak je formulován výše. Ve vztahu k procesu emancipace žen se hovoří především o dvou meznících: boji

¹⁹ Utrio, K. *Dcery Eviny*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Hejkal, 1994. str. 48

²⁰ tamtéž, str. 20 - 21

amerických osad za rovnoprávnost a francouzské revoluci. Zde dochází k posunu ve vnímání rolí, podmíněnému původně vnějšími důvody – válka a revoluce, kdy také dochází k rozkolísání tradičních hodnot a k tvorbě hodnot nových. Ženy byly okolnostmi přinuceny přejímat mužské role a s tím ruku v ruce, si uvědomovaly, že jsou schopny je převzít.

Osvícenské filosofické diskuse poskytují pouze ideologické základy pro emancipaci žen, protože ženy v této době ještě nepodnikly žádné pokusy organizovat nějaké kolektivní hnutí na základě myšlenek o zrovnoprávnění.

M.Lenderová²¹ považuje za prvotní impuls ke vzniku feminismu v moderním slova smyslu březen 1772, kdy v Paříži vyšla kniha abbého Antoina Leonarda Thomase *Essai sur le caractère, les moeurs et l'esprit des femmes dans différents siècles*, v překladu *Esej o povaze, mravech a duchu žen v rozličných stoletích*. „Práce katolického duchovního, byla založena výhradně na literárních pramenech a chtěla dokázat, že ženy jsou v podstatě schopné všech mužských aktivit, pokud jim to společnost umožní. Tyto aktivity by ji však neměly odvádět od jejího poslání“. Thomasova kniha vzbudila ve Francii velký rozruch a rozdělila vzdělanou francouzskou veřejnost na dva tábory. Je pozoruhodné, že ani jeden nebyl souhlasný. V čele první skupiny stál sám proslulý filosof Denis Diderot, podle nějž ženskou existenci definuje jen mužský pohled na ni a mužská žádost a ženský intelekt nemůže být brán vážně, neboť podléhá „diktátu dělohy“.

Mluvčím druhé skupiny se stala madame Louise d'Epinau, přítelkyně J.J.Rousseaua, která naopak prohlásila, že Thomas ženské schopnosti nedoceníl. Madame d'Epinau, literárně činná, se ve svém díle zabývala ženskou otázkou a věřila v intelektuální rovnocennost muže a ženy, a v to, že rozdíly v chování jsou určeny odlišným přístupem a výchovou.²²

Žurnalistka Barbora Osvaldová publikuje ve své knize *Česká média a feminismus* úryvek z dopisu, který v březnu 1776 napsala Abigail Adamsová (1744 – 1818), manželka druhého amerického prezidenta Johna Adamse, svému muži. V dopise se mimo jiné píše: „*přeji si, abyste v novém zákoníku, o němž předpokládám,*

²¹ Lenderová, M., K hříchu i k modlitbě. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, str. 229

²² tamtéž, str.230

že ho budete muset vytvořit, pamatovali na dámy(...). Nedávejte do rukou manželů tak neomezenou moc(...). Jinak dámy rozdmýchají vzpouru a nebudou se považovat za spoutané zákony, v nichž nemají hlas ani zastoupení.“²³

Přestože postupně vznikající americké státy měly evropské konzervativní prameny a navzdory prohlášením podobným věhlasnému bonmotu Thomase Jeffersona, který v reakci na dotaz ohledně volebního práva žen odpověděl, že: „něžná poprsí dam nebyla stvořena pro politická zemětřesení.“, bylo to právě na americkém kontinentě, kde se myšlenky emancipace šířily nejrychleji.

2.3 Velká francouzská revoluce

“Příroda tomu chtěla, aby ženy byly našimi otrokyněmi... ..ony jsou naším vlastnictvím, ne my jejich. Patří nám, stejně jako stromy plodící ovoce patří sadáři. Co je to za šílenou myšlenku požadovat rovnoprávnost pro ženy. Ženy nejsou nic jiného, než stroje na výrobu dětí.“

NAPOLEON BONAPARTE

Velká francouzská revoluce je obecně vnímána jako významný mezník evropských dějin, ovšem s daleko větším dosahem, který znamenal přechod od absolutismu k občanství a svým heslem *volnost – rovnost – bratrství*, započal novou epochu v dějinách člověka. Prohlášení práv člověka a občana, vydané 24.června 1791 francouzským Národním shromážděním a na jeho základě vydaná první francouzská ústava (inspirovaná americkou ústavou z roku 1787) výrazně ovlivnila chápání práv člověka a nahlížení na tato práva.

Jako přirozený důsledek se zdá být, že revoluce vzbudila také zájem žen o rovnoprávnost a osvobození od nadvlády mužů. Jednou z největších bojovnic byla Olympe de Gouges, která v reakci na Deklaraci práv člověka a občana (rozuměj v historických souvislostech: muže!), vydala v roce 1791 *Deklaraci práv ženy a občanky*. Prohlašovala, že ženy se rodí svobodné a jsou si rovné s muži, zároveň

²³ Osvaldová, B., Česká média a feminismus. 1 vyd. Praha: Libri, 2004, str. 17

požadovala garanci rovných práv ve všech oblastech života. Jak na řečnické tribuně tak na popravišti. A protože politická angažovanost byla považovaná za zhoubnou pro „dobré mravy“ nové společnosti, byla Olympe de Gouges na podzim 1793 popravena.

Ač se ženské touhy stát se plnoprávnou občankou jeví našim současníkům jako přirozené právo, jak připomíná Pavla Horská „*pro ženy francouzské revoluce skončily fiaskem. Filosofové Velké revoluce byli žáky Rousseaua a věřili proto v „přírodní“ zákon striktně oddělující úlohu muže a ženy v lidské společnosti. Proto se rozhodně vyslovili pro zachování tradiční normy mužského a ženského chování.*“²⁴ Důsledkem byla nenávistná protizenská kampaň, jež přežila i pád revoluční vlády. Konvent vydal v roce 1795 dekret, jímž se zakazovala ženám účast na jakémkoli politickém hnutí. Dokonce ani na ulici se nesměla shromáždit větší než pětičlenná skupina žen pod hrozbou rozeznání vojskem.²⁵

2.4 19.století – první vlna feminismu

Za první dílo novodobého feminismu je považována kniha britské sociální teoretičky Mary Wollstonecraftové (1759 – 1797), *Obhajoba práv ženy*, která požadovala zejména rovný přístup žen ke vzdělání a nastínila, co se mělo později stát nepopíratelným feministickým zájmem, mimo jiné i obranu politických a přirozených práv žen. Zpochybnila přijímané ideje o rozdílnostech obou pohlaví a upozornila na to, že ženy jsou do svých rolí tlačeny prostřednictvím společenských tradic a výchovy. K problému nerovnosti žen přistupuje jako k otázce morálky a kulturní úrovně společnosti.

Zásadním hybným momentem pro formaci organizovaného feminismu²⁶ byla dle Lynn Abramsové politická a ekonomická změna: „*docházelo k ní od roku 1848, kdy začala praskat „kůra patriarchátu“, a přímočaré ženy a muži využili situace k tomu, aby vznesli požadavek na občanská práva pro ženy. V roce 1848 přepsala u Seneca Falls ve státě New York skupina 68 žen a 32 mužů americkou Deklaraci nezávislosti na*

²⁴ Vodáková, A., Vodáková, O. eds. Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, str. 318

²⁵ tamtéž, str. 319

²⁶ srovnej: Lenderová, M., K hříchu i k modlitbě. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, str. 229

Declaration of Sentiments (Deklaraci pocitů), která statečně vyjmenovala veškerá bezpráví, jimž jsou ženy vystavovány, a prohlašovala, že ženám zajistí „v různých řemeslech, povoláních a v obchodě, stejnou účast jako mužům“. Jejich upřímný sentiment povzbudil evropské ženy k tomu, aby pokračovaly v boji.“²⁷

Dalším milníkem v historii boje za práva žen se stal rok 1866, kdy byla britskému parlamentu předložena petice s podpisy 1500 žen, požadující volební právo pro ženy, tato instituce však nereagovala a ženy proto založily organizaci pro volební právo – *suffrage* – odtud sufražetky. Získat volební právo bylo původním cílem, později se přidaly i další požadavky na zrovnoprávnění žen v politické, hospodářské i sociální oblasti. Nebyl to něžný boj a jeho výsledky zásadně poznamenaly britskou i americkou společnost na přelomu devatenáctého a dvacátého století.²⁸ Po počátečních nenásilných formách, založila Emmeline Parkhurstová v roce 1903 militantní organizaci „*Ženskou společenskou a politickou unii*“ a začala organizovat velké protestní akce. Ženy přerušovaly jednání parlamentu, připoutávaly se řetězy k plotu Buckinghamského paláce, vypískávaly politiky, kteří s nimi odmítali jednat. Mnoho sufražetek bylo zatčeno, odsouzeno a uvězněno, ve vězení držely hladovky a organizovaly protesty.

Velmi podrobně o činnosti filosofa a poslance britského parlamentu Johna Stuarta Milla pojednává Lynn Abramsová ve svém *Zrození moderní ženy*. Stuart Mill prosazoval myšlenku, že volební právo je nutné rozšířit i na ženy. V roce 1869 vyšlo jeho pojednání „*O podřízenosti žen*“, které bylo aktuálním a nesmírně vlivným výkladem argumentů podporujících ženská práva, a které se stalo dílem velmi překládaným a diskutovaným. Věřil v osobní svobodu a v to, že pokud by se odstranila omezení, jež dosud ženy svazovala, mohly by ony rozvíjet všechny své možnosti ve vzdělání, zaměstnání a ve všech sférách, v nichž by se rozhodly působit, a tím by přispěly k rozvoji civilizované společnosti.²⁹

²⁷ Abramsová, L., *Zrození moderní ženy*. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. str. 263

²⁸ *Sufražetky*, 100+1 zahraniční zajímavost. roč.42, č.22, str.12

²⁹ Abramsová, L., *Zrození moderní ženy*. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. str. 264

2.5 Dílčí závěr

Ačkoli se postavení ženy v průběhu staletí měnilo a není možné je prezentovat zjednodušenou formou, některé aspekty se prolínají dějinami ženy od starověku. Na prvním místě je nutné si uvědomit, že společnost po celé toto dlouhé období byla ryze patriarchální. Podle Aristotela „ omyl přírody“ a také: *„Kdyby ženy byly zrovnoprávněny s muži, obrátila by se společnost vzhůru nohama. Bylo by to stejné, jako kdyby otroci byli rovni svým pánům.“* Na ženy se pohlíželo jako na nositelky prvotního hříchu a původ všeho zlého a tento náhled se měnil velmi bolestivě a zvolna.

Feministické bojovnice za ženská práva byly různě úspěšné. O určitém úspěchu svědčí dlouhý seznam reforem uskutečňovaných po celé Evropě. V Anglii ženám přinesl užitek rozvodový zákon z roku 1857 a zákony o majetku provdaných žen. V Itálii byl nový občanský zákoník z roku 1865 ke vdaným ženám poněkud velkorysejší v oblasti majetkových práv. Ve Francii získaly ženy v roce 1881 právo zřídit si nezávislý bankovní účet, v roce 1893 byly svobodné a rozvedené ženy uznány za právní subjekty s vlastními právy, roku 1884 byl po svém zrušení v roce 1816 znovu zaveden rozvod a v roce 1907 bylo ženám dovoleno svobodně nakládat s vlastním výdělkem. V Dánsku a Švédsku byla dospělým svobodným ženám zákonem z roku 1872 zaručena rovnost před zákonem. V oblasti občanských práv se ovšem nadále stavělo na údajné ženské přirozenosti, a tak se ospravedlňovala právní podřízenost žen.

3. Počátky emancipace v Čechách

3.1 Vzdělání žen

Nevědomost ženy je bič, jež muž sám na sebe plete: dokud si žena nebude vědoma svého vysokého postavení a úkolu, jež Bůh ji přiřkl, dotud muž na sypkém základě buduje. Žena musí být jeho spolupracovnicí, má-li se stavba podařit".

BOŽENA NĚMCOVÁ

Jak připomíná Marie Neudorfllová ve své knize „*České ženy v 19.století*“, mělo úsilí českých žen o emancipaci od počátku mnoho společného s obdobnými snahami žen v ostatních evropských zemích.³⁰ Tyto ženy měly podle Neudorfllové velikou výhodu v tom, že nacházely značnou oporu pro své snažení u řady vzdělaných mužů. Plasticky je právě toto období české historie popsáno v Jiráskově F.L.Věkovi. V průběhu národního obrození si muži začali uvědomovat souvislosti mezi nižší úrovní českého národa ve srovnání s Austroněmci a nerovnoprávným postavením českého národa v habsburské říši. A rodina a její úroveň byla v tomto kontextu velmi důležitá, a ta byla závislá na úrovni matek. Míra, v níž se po celé 19.století rozvíjela spolupráce mezi českými ženami a osvícenými muži, byla unikátním jevem v celé Evropě.

„Od sklonku osmnáctého století se ve veřejné diskusi o ženských otázkách neustále ozývají hlasy volající po vzdělávání dívek a žen, ačkoli první obhájci ženského vzdělání v přístupu ke znalostem většinou nespatořovali cestu k ženské nezávislosti a svobodě.“³¹ Přístup žen ke vzdělání se stal hybnou ideou některých ženských spolků: Všeobecný německý ženský spolek (1865), Lette Society založená v roce 1865 v Lipsku a 1866 v Berlíně a Anglická národní unie pro zlepšení vzdělávání žen ze všech tříd zřízená v roce 1871, které předcházelo založení skupiny Langham Place Group, působící v letech 1857 až 1866 v Londýně. Ovšem zastánci těchto idejí rozhodně nemohli své cíle snadno realizovat.

³⁰ Neudorfllová, M.L., *České ženy v 19.století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Janua, 1999, str. 9

³¹ Abramssová, L., *Zrození moderní ženy*. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. str. 269

Dovolím si znovu ocitovat Lynn Abramsovou: „*Učení vědci se vši vážností tvrdili, že například přílišnou intelektuální stimulací by se poškodily ženské pohlavní orgány, že mozek žen je příliš malý na to, aby zvládl náročné akademické studium, že dívky, která by studovala každý den v měsíci, hrozilo, že se jí krev z reprodukčního ústrojí nahrne do hlavy a tak dále a tak podobně.*“³²

Spojení „*bluestockings*“, modré punčochy, vzniklo v Anglii, kde se v salónu paní Montagu konaly schůzky po vzdělání bažících žen a kde také přednášel učenec jménem Benjamin Stillingsfleet, který velmi rád nosil modré punčochy. Odtud se s hanlivým příděchem přeneslo na ženy usilující o vzdělání.

Pro české ženy se cesta ke vzdělanosti otvírala od poloviny 19.století prostřednictvím veřejných přednášek, kurzů a posléze i dívčích škol. Posledně jmenovaná zařízení se dělila podle zřizovatele na spolkové a státní, kromě nich existovaly ještě soukromé a církevní ústavy.

V posledním desetiletí devatenáctého století se rozhořel boj o univerzitní vzdělání Petice ženského spolku Minerva (Minerva byla první dívčí střední škola v Rakousku-Uhersku, na jejímž založení v r.1890 se podílela Eliška Krásnohorská), upozorňovala v roce 1890 na skutečnost, že všechny vyspělé evropské země už ženám univerzitní vzdělání umožnily, pouze Rakousko a Německo ne. Nejen jejich úsilí bylo korunováno úspěchem: první řádné studentky se na pražské filosofické fakultě objevily roku 1897, a poté, kdy v září 1900 vyšlo ministerské nařízení povolující lékařské a farmaceutické studium žen, na pražské lékařské fakultě promovala 17.března 1902 první žena – Anna Honzáková a téhož roku promovala v oboru anglických dějin slečna Alice Masaryková.

³² tamtéž, str. 272

3.2 Ženské spolky

Střediskem emancipačních a vzdělávacích snah českých žen, a jak výše popsáno i některých mužů, se stala spolková činnost. Ta měla určité společné rysy: jedním z nich byla apolitičnost, což byla ostatně podmínka schválení stanov c.k. úřady. Velký důraz se kladl na vlasteneckou práci pro národ; české ženské spolky podporovaly českou kulturu, pomáhaly při organizování velkých národních výstav a sbírek. Stálým úkolem byla dobročinná práce zahájená roku 1851 ve Spolku sv. Ludmily. Od čtyřicátých let 19.století se trvale prosazoval požadavek na zvýšení vzdělanosti žen. Posledním styčným bodem ženské spolkové činnosti je úzké sepětí s uměním, především s literaturou. Marie Bahenská připomíná, že téměř všechny ženy zastávající rozhodující funkce ve spolcích byly literárně činné. Od Bohuslavy Rajské, Karoliny Světlé, Sofie Podlipské, Věnceslavy Lužické-Srbové až po Elišku Krásnohorskou.³³

Snad nejznámějším ženským spolkem, mým vrstevníkům plasticky přiblížený seriálem Františka Filipa na motivy Neffova románu „Sňatky z rozumu“, byl Americký klub dam spojený především se jménem Vojty Náprstka, českého průmyslníka, který po revoluci v roce 1848 emigroval do USA a po deseti letech přijel zpět jako velký stoupenec ženské emancipace. Na počátku klubu stála přednáška prof. Studničky o astronomii, na kterou Náprstek pozval do svého domu Karolinu Světlou a vlastenky, které se u ní scházely. Přednáška se natolik líbila, že si dámy vyprosily pokračování a ještě ten den založily klub. Nazván byl „americkým“, protože tím prezentoval pokrokovost a moderní metody. V domě u Halánků, kde sídlil také pivovar, vedený jeho matkou Annou, pořádal Náprstek přednášky o rovnoprávnosti, zpřístupnil ženám svou rozsáhlou knihovnu a zřídil čítárnu knih a časopisů. Za dvacet let činnosti tu prošlo na 26 750 návštěvnic. I když se členkou klubu mohla stát pouze Češka, přesto tu existovalo několik význačných výjimek. První byla Američanka Charlotta Masaryková, která se po příjezdu do Prahy v r.1882 pilně zúčastňovala klubové činnosti.

Z popudu Marie Palacké-Riegrové, za účasti Sofie Podlipské, její sestry Karoliny Světlé a Věnceslavy Lužické a za pomoci Františka Palackého a Vojty Náprstka byl roku 1865 založen Český výrobní spolek, jehož úspěchem bylo otevření Městské dívčí

³³ Bahenská, M., Počátky emancipace žen v Čechách. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. str. 143

školy v Praze. Byla první svého druhu v Rakousku a stala se vzorem pro podobné ústavy nejen v českých zemích. Škola byla prakticky orientována, důraz však kladla i na akademické předměty, výuku cizích jazyků a na všeobecné vzdělání.³⁴

Po úspěchu Českého výrobního spolku byl v roce 1871 založen Ženský výrobní spolek, v jehož pravomoci bylo zakládání dívčích průmyslových škol a vznik výrobních spolků, které měly ženám pomoci se uživit, i když se nevdaří. Podobnou úlohu měl na Moravě spolek Vesna.³⁵

3.3 Boj o ženská povolání

Požadavkem, který logicky navazoval na potřebu vzdělání, byla možnost uplatnit se v zaměstnání, k němuž dívka předchozím studiem získala kvalifikaci. Úplné počátky námezdní práce žen se datují mezi 16. a 17. stoletím, v době, kdy v Anglii a Spojených státech začaly vznikat první manufaktury, především na zpracování textilií. Dostí častým povoláním se pro ženy stávala práce služek a vychovatelek. V místech, kde nebyla odvětví jako lehký průmysl či zemědělství, pracovaly jako výpomoc v jiných domácnostech při praní prádla, úklidu a vaření.

Prvními ekonomicky nezávislými ženami byly v rakouské monarchii ženy věnující se pedagogické profesi. Historička Milena Lenderová uvádí, že v roce 1896 už ženy tvořily 28% učitelských sil. Od sedmdesátých let 19.století nacházely české ženy uplatnění jako ošetřovatelky a s rozvojem odborných škol začaly být jejich absolventky zaměstnávány v obchodech.³⁶

³⁴ tamtéž, str. 143

³⁵ <http://www.veda.cz/article.do>

³⁶ Lenderová, M., K hříchu i k modlitbě. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, str. 255

3.4 Volební právo

Boj za volební právo byl nejsilnější ve Velké Británii a USA. První parlamentní debatu rozpoutal John Stuart Mill v roce 1867. Diskuse byla velmi tvrdá a zazněl v ní i argument jednoho člena parlamentu, že dostanou-li volební právo ženy, mohou ho stejně dobře dostat i krávy.³⁷ Výsledkem bylo, že reforma volebního systému navrhovaná tehdejší vládou Benjamina Disraeliho nepřinesla pro ženy žádné změny. Rok 1869 byl malým krůčkem vpřed. V místních volbách směly volit ženy, které platily daně, to znamená byly výdělečně činné, což ale bylo mizivé procento.

V českých zemích se situace vyvíjela následovně: koncem roku 1905 byl za předsednictví Františky Plamínkové založen Výbor pro volební právo žen. Františka Plamínková také v roce 1909 vyzvala členstvo českých politických stran k tomu, aby muži zakládali „Ligy mužů pro volební právo žen“.³⁸ Přínosem bylo, že ženy získaly volný přístup do politických organizací, odkud mohly pokračovat ve svém úsilí.

Jako první dosáhly volebního práva ženy v New Jersey v roce 1776, ovšem za 30 let bylo zase zrušeno. Následoval Nový Zéland - 1893, Austrálie - 1902, Finsko - 1906, Norsko - 1913. České ženy se dočkaly v roce 1920. Francouzky až po druhé světové válce a Švýcarky dokonce až v roce 1971!³⁹

³⁷ <http://www.ct24.cz/kalendarium/22941-v-britske-snemovne-lordu-zasedly-prvni-zeny/>

³⁸ Valdřová, J. et al. In ABC feminismu, sborník, 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004. str. 188 - 189

³⁹ <http://www.ta-gita.cz/prehledy-a-statistiky/prehledy3/>

3.5 Dílčí závěr

Domnívám se, že v české společnosti hrály nezastupitelnou úlohu z pohledu emancipace právě ženské spolky, jež byly cestou ke vzdělání žen. Nesmíme zapomenout jmen jako byla Marie Riegrová-Palacká. Zнала několik jazyků, na klavír chodila k Bedřichu Smetanovi, na kreslení k Amálii Mánesové. Ačkoliv mohla díky svému původu a postavení, prožít život v poklidu dýchánek a návštěv divadel, pomáhala národu i ženám v něm ze všech sil. Obrovský kus práce zůstal za Eliškou Krásnohorskou, vlastním jménem Alžbětou Pechovou. Neopomenutelná je Karolína Světlá, vlastním jménem Johana Rottová, provdaná Mužáková. A s nimi čeští muži. Na prvním místě jistě Vojta Náprstek, který propagoval emancipaci žen. S možnostmi vzdělávat se přicházely i pracovní příležitosti a se zvyšující se ekonomickou nezávislostí žen rostlo logicky i jejich sebevědomí, projevující se mimo jiné požadavky na možnost účastnit se voleb a veřejného života vůbec.

4. Žena v současné společnosti

4.1 Osvobození v podobě hormonální antikoncepce

Ženy byly odjakživa posuzovány podle svého sexuálního chování. Dvojitá morálka představuje složitý systém cti a pověsti založený na přesvědčení, že v patriarchální společnosti má ženská nemravnost a necudnost destabilizující vliv, a tudíž je zavrženíhodná, zatímco mužskou sexuální nevázanost je možné tolerovat. „*Takzvané nové ženy, sexuální reformátorky, volnomyšlenkárky, radikálky a feministky neobhajovaly volnou lásku, ale spíše volaly po nové morálce, která by ženám přiznávala „právo na sexualitu“.*⁴⁰ Po většinu dvacátého století byla považována za nejdůležitější otázku problematika reprodukčních práv. Za prubířské kameny ženského pokroku bychom mohli označit přístup k antikoncepci a právo na potrat, to znamená práva ženy svobodně se rozhodovat v otázce svého reprodukčního osudu.

„Postavení ženy ve společnosti bylo a je po celou dobu existence lidstva určováno zejména nespornou biologickou zátěží, která je u žen nesrovnatelně vyšší než u mužů.“ Jak uvádí náš přední sexuolog Jaroslav Zvěřina, „*v dobách, kdy porodnost byla téměř vždy živelným výsledkem sexuální aktivity lidí, rodily ženy v průběhu svého života šest a více dětí.*“⁴¹ Život ženy byl tedy z velké části definován její reprodukční funkcí, a těhotenství a následná péče o děti, její klíčovou životní rolí.

Margaret Sangerová založila v USA již roku 1916 první kliniku pro plánované rodičovství. V roce 1921 byla vůdčí osobností „Americké ligy pro kontrolu porodnosti“. Zasloužila se významným způsobem o prosazení myšlenek osvobození žen od nedobrovolné zátěže nechtěným těhotenstvím.

Možnost účinně předcházet nežádoucímu těhotenství je nezbytná k tomu, aby se lidé mohli svobodně těšit emočně pozitivními aspekty sexuálního chování. Britský lékař

⁴⁰ Abramsová, L., Zrození moderní ženy. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. str. 161

⁴¹ Zvěřina, J. Feminismus a jeho současné podoby. Revue Politika č.1, roč.2004, str. 27

a spisovatel Richard Gordon prohlásil, že nic tak nepřispělo k osvobození ženy jako rozšíření antikoncepční pilulky v druhé polovině 20.století. „Antibaby“ pilulky rozpoutaly vášnivé diskuse, významně podpořily sexuální revoluci a dodnes mají sílu a moc rozohnit tábory svých příznivců a odpůrců.

Antikoncepční pilulka oddělila sex od reprodukce a nabídla tak ženám nový požitek – spontánní radost ze sexu nezkalenou strachem z otěhotnění. Umožnila ženám regulovat porody a řešit svobodně své sociální postavení. Žena přestala být kamínkem mletým v soukolí těhotenství, porodů a kojeneckých úmrtí.

A.Vodáková píše: *„Žena naší civilizace především získala velkou sexuální svobodu (výběr partnera, předmanželský i mimomanželský sex, rozvody), proniká i do zaměstnání, dříve kvalifikovaných jako „mužská“ (medicína, vědecká povolání, ale i fyzicky náročná manuální a polomanuální řemesla), objevují se i v politice (zatím zřídka). To je řada nových rolí, možnost nových identit. Muži se ale nehrnou do práce v domácnosti a do opatrování dětí, ani do „ženských zaměstnání“ a veřejnou politickou scénu nejen okupují stále velmi výrazně, ale často i obhajují jako svoji historicky předurčenou doménu.“*⁴²

Vzpomínky mě vrací do doby, kdy jsem coby devatenáctiletá slečna navštívila ordinaci svého gynekologa se žádostí o předepsání nějaké antikoncepce. Byl jím strýc mého kamaráda a možná i proto si dovilil takovou reakci, i když kdo ví. Moji žádost vyřídil poměrně rychle. Vyhodil mě se slovy, ať přijdu až budu mít alespoň dvě děti. Nevím do jaké míry ho motivovaly obavy o mé zdraví, hormonální antikoncepce tehdy měla i mezi odbornou veřejností pověst všelijakou, či jestli byl zastáncem názoru, že ženská je tu od toho, aby rodila děti, nebo zda jen plnil nějaké vládní nařízení. Možné je všechno. V každém případě jsem jeho vizi naplnila a už ve třidvaceti letech byla podruhé matkou.

I z mých osobních vzpomínek vyplývá, že možnost ženy samostatně rozhodovat o tom kdy, a zda vůbec, otěhotní a přivede na svět dítě chápu jako samozřejmost, nemít

⁴² Vodáková, A., Vodáková, O. eds. Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, str. 272

tuto volbu z jiných než zdravotních důvodů považují za narušení autonomie dotčené ženy. Jen si myslím, že v některých případech jde ochrana před otěhotněním ruku v ruce s nezodpovědným přístupem k životu, lásce i sobě samé a s tím souhlasit nemohu. Ale to je už jiná kapitola. Například o výchově, příkladu, odpovědnosti...

4.2 Radikální feminismus

Radikální feminismus je výrazným, viditelným proudem feministického myšlení. Vychází z přesvědčení, že ženy jsou psychicky i kulturně utiskovány muži, což je důsledkem společenské nadřazenosti mužů, toho, že hlavním rysem naší společnosti je patriarchát. Radikální feminismus je zaměřený zejména na otázky sexuálního vykořisťování a zneužívání žen muži. Představitelky tohoto proudu se domnívají, že podstata mužské nadvlády neleží v ekonomické moci mužů, ale v sexualitě a mocenském uspořádání heterosexuálních pohlavních vztahů. „*Sexualita je podle tohoto názoru forma moci a ženy jsou těmi společenskými subjekty, jejichž sexualita je přivlastňována a také využívána jinými – muži.*“⁴³

Obecně záporné přijímání feministických tezí, bez jejich hlubší znalosti, má v naší společnosti často mnoho společného se zvěstmi o radikálkách ženského hnutí 70. a 80. let na západ od naší tehdy vzorně socialistické vlasti. Tato militantní, převážně americká, snaha o zrovnoprávnění ústící v přehnané zdůrazňování nezávislosti a odmítání i takových nevinných úkonů, jako je společenskou rolí přisouzená přednost ve dveřích či jejich podržení, vedla k tomu, že i dnes veřejně o sobě prohlásit, že jsem feministka, je výrazem osobního hrdinství. Jak uvádí jedna z guru gender studies u nás Jiřina Šiklová: „*Feminismus, který u nás známe, je někdy doslova karikován jak odpůrci feminismu u nás, tak vystoupeními a články někdy i poněkud trhlých feministek ze Západu, které by z feminismu rády udělaly novou globální ideologii, interpretující celou světovou problematiku zjednodušeně na boj muže a ženy. Vůči tomu jsme po tolika letech redukce dějin na boj vykořisťovatelů a vykořisťovaných, dosti resistantní. Ve světových diskusích nebude stát v popředí ani sexual harassment, ani problém*

⁴³ Valdřová, J. et al. In ABC feminismu, sborník, 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004. str. 205

lingvistického dohadování se o správných nesexistických tvarech jazyka, ale daleko více problémy sociální.“⁴⁴

V této souvislosti je třeba zmínit knihu francouzské socioložky Elizabeth Badinterové - Tudy cesta nevede, ve které se autorka zamýšlí nad tématy feministickou literaturou téměř opomíjenými: násilí páchané ženami, rolí ženského elementu v násilnostech Francouzské revoluce, vztahu žen k nacismu a aktivní role žen v nacistické totalitní mašinerii.⁴⁵ A předkládá tím k obecnému diskurzu i odvrácenou stránku ženské tváře, což je ve feministické literatuře ojedinělý počín.

4.3 Mýtus krásy

V nejvyspělejších zemích světa ženy získaly mnohé: jsou majetné, vzdělané, zrovnoprávněné a těší se z takových svobod, jaké doposud nikdy neměly. Přesto jsou stále „slabším“ pohlavím, nemají zdaleka stejný podíl na majetku jako muži a samy sebe nepovažují za tak svobodné, jak by chtěly. Za novodobý nástroj útlaku žen je považován mýtus krásy. Podle socioložky Lucie Jarkovské, je tento mýtus velmi rafinovaným způsobem jak odebrat ženám síly. Krása se stává hlavním kritériem, podle kterého jsou hodnoceny všechny ženy, ať chtějí vyniknout v jakémkoli oboru. Ženy, které jsou úspěšné a neodpovídají ideálu krásy, jsou nařčeny z toho, že jim nezbylo nic jiného, než věnovat se kariéře. Navíc takový způsob myšlení devastuje ženskou solidaritu tím, že vytváří z žen soupeřky, které se cítí sebou navzájem ohroženy.⁴⁶

Nejohroženější skupinou jsou přirozeně mladé dívky, které jsou snadno zranitelné a manipulovatelné. A právě ony jsou také nejčastější obětí anorexie či bulimie. Neustálá snaha vyrovnat se neexistujícím kráskám ze stránek luxusních časopisů vede ženy a dívky k pocitům méněcennosti, odmítání vlastního těla a také k odmítání tak přirozeného procesu jako je stárnutí. Na druhou stranu plní kapsy majitelům tiskových

⁴⁴ <http://www.genderstudies.cz/gender-studies/historie/>

⁴⁵ Badinterové, E., Tudy cesta nevede. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum 2004.

⁴⁶ Valdřová, J. et al. In ABC feminismu, sborník, 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004. str. 129 - 130

agentur, plastickým chirurgům a výrobcům kosmetiky. Před čtyřiceti lety byl tuk na ženských stehnech považován za normální věc, dnes je prezentován jako nemoc – celulitida, se kterou je potřebné bojovat. Stejný přístup platí pro tak přirozený a hlavně nevyhnutelný proces jako je stárnutí. Možná, že situaci vidím jen optikou mých časem zkreslených vzpomínek, ale mám dojem, že ženy mého současného věku, tedy mezi 40 a 50 lety, nebyly v době mého dětství a dospívání pod takovým tlakem vypadat mladě, štíhle, in... jako je tomu dnes.

Ve Spojených státech amerických je situace už natolik tristní, že nejoblíbenějším dárkem pro dívky k promoci je plastika prsou! Tedy dívkám, kterým ještě není ani třicet let a ve většině případů dosud nerodily.

Jsem matka tří dcer a jsem zvyklá pečovat o sebe a zajímat se o módu i kosmetické přípravky. V žádném případě ale nemohu souhlasit s tlakem, který je na ženy v tomto smyslu vyvíjen. Budu konkrétní, mé dcery ve věku 26, 24 a 17 let jsou velmi krásné mladé ženy, nicméně i ony z času na čas propadají skepsi ze svého vzhledu. Ustát neustále srovnávání s nerealistickým prezentováním žen na stránkách časopisů, billboardech a v reklamách, je velmi obtížné. O tom, jaké poznámky slýchám z úst mých známých, podotýkám mužů i žen (viz výše: problém ne-solidarity žen), v situaci, kdy se mi na prahu padesátky podařilo přibrat pár kilogramů, ani nehovořím.

TV Prima právě vysílá seriál *Nahá jsi krásná*, s podtitulem: všechny ženy jsou krásné, ale jen málokterá tomu věří. Cituji z jeho internetové prezentace: „*V naší epoše kultu mládí a dokonalosti je opravdu těžké mít se ráda. A když pod pomyslnou hranici pochyb přiložila v dospívání své polínko kritická matka nebo později netaktní partner, je založeno na ničivý požár, který spálí i ty poslední zbytky ženského sebevědomí.*“⁴⁷

⁴⁷ <http://www.mediashow.cz/clanek/Prima-si-zamilovala-lifestyle-Naha-jsi-krasna-zvedne-zenam-sebevedomi>

4.4 Rovné příležitosti

Politika rovných příležitostí se do České republiky dostala jako jeden z kroků, které bylo nutno splnit jako podmínky vstupu do Evropské unie. Princip rovného zacházení se rozvinul ze samostatného ustanovení o rovné odměně za stejnou práci, obsaženého v článku 119 Smlouvy o založení EHS. Mezi základní otázky, které v oblasti rovného postavení žen a mužů řeší evropské právo patří:

- rovné odměňování
- rovné zacházení (pokud jde o přístup k zaměstnání, odborné přípravě a postupu v zaměstnání a ostatních pracovních podmínkách)
- zákonné a zaměstnanecké systémy sociálního zabezpečení
- rovné zacházení pro osoby samostatně výdělečně činné a pro jejich spolupracující partnery
- právní normy ES týkající se otázek těhotenství a mateřství
- rodičovská dovolená a rodičovské volno

Jednou z právě proběhlých akcí na podporu rovných příležitostí je iniciativa společenství EU EQUAL „Půl na půl – rovné příležitosti žen a mužů“, což je tříletý projekt (2005 -2008) realizovaný na národní i nadnárodní úrovni, zabývající se spoluprací při vývoji a prosazování nových nástrojů boje se všemi formami diskriminace a s nerovnostmi na trhu práce.

Cílem iniciativy je tedy vyvinout a prosadit nástroje na podporu příslušníků znevýhodněných skupin (dlouhodobě nezaměstnaných, absolventů škol, starších občanů, osob se zdravotním postižením, etnických menšin a žen, azylantů apod.).⁴⁸

Příležitostí pro vyrovnání šancí žen a mužů v pracovním procesu a na trhu práce obecně je u nás mnoho. Je to jednak sladění rodinného a pracovního života, flexibilní pracovní doba, možnost rozdělení úvazku, příležitosti pro práci doma, v souhrnu tedy: zlepšeným přístupem zaměstnavatelů k ženské pracovní síle. Bohužel realita je jiná,

⁴⁸ <http://www.rovneprilezitosti.cz/info.php?partneri=open>

práce obecně, ale zejména na vyšších postech je definována tak, jako by rodina neexistovala. Domnívám se, že výstižně to vyjádřila socioložka Hana Maříková: „*Stát, společnost a zejména muži mají tendenci pokládat plnou zaměstnanost žen za dosažení rovnosti, čímž není a sama o sobě být nikdy nemůže. Domnívají se, že pokud ženám umožní (dovolí, nebudou bránit) pracovat, bude to ženám stačit a vyhovovat. Očekávají, že se ženy přizpůsobí nerovným pracovním podmínkám a diskriminujícím praktikám.*“⁴⁹

Myslím, že je zřejmé, že tato situace zčásti odráží i konsenzus české společnosti. Dle průzkumu společnosti Median si třetina Čechů myslí, že žena patří do domácnosti, třetina si myslí, že nikoliv a ta poslední část nemá názor.⁵⁰

Ženy musí čelit větším obtížím při sladění péče o rodinu a pracovního života než muži, protože tato péče není doposud sdílena rovnocenně. Stále zůstává stěžejní odpovědností ženy a muž, pokud se podílí – pouze občas „pomáhá“. Starost o rodinu a nezaopatřené děti leží stále z větší části na ženě, stejně tak rodičovskou dovolenou si bere jen mizivé procento mužů. A to většinou v případech, že jim to konvenuje buď z pracovních důvodů (pracují na tzv. volné noze, tj. umělecké profese nebo práci právě nemají či hledají) a nebo pobírají menší plat než dotyčná žena. Nepochybuji o tom, že kdyby nastala situace a na mateřskou/rodičovskou dovolenou by nastoupil nějaký perspektivní, vysoce ohodnocený manažer, vyvolal by mediální šílenství takového rozměru, že by nám tato informace unikla jen stěží.

Míra zaměstnanosti žen, které mají nezaopatřené děti, činí pouze 62,4 % ve srovnání s 91,4 % u mužů s nezaopatřenými dětmi.⁵¹

Druhou stranou téže mince je pak souběžné podhodnocování žen na trhu práce z důvodu péče o rodinu. Na nedávném zasedání zdravotního výboru v parlamentu se v tomto smyslu pregnantně vyjádřil předseda Lékařské komory doktor Kubek. Cituji: „*S ohledem na rodinné povinnosti je pracovní zatížení žen pochopitelně nižší než u mužů, ženy - lékařky mají přirozeně horší výkonnost než lékaři-muži. Kromě práce*

⁴⁹ Maříková, H., Proměny současné české rodiny. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. str. 99

⁵⁰ <http://www.novinky.cz/domaci/163232-zeny-patri-do-domacnosti-mysli-si-tretina-cechu.html>

⁵¹ Ženy a muži v datech, brožura, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Praha: 2005

se totiž lékařky víc věnují rodině, kvůli tomu také méně slouží a mají méně zkušeností.“⁵²

Problém nastává už při přijímacích pohovorech, kdy zaměstnavatel často klade otázky typu: věk, počet dětí a plány v soukromém životě, třebaže by ho tyto otázky neměly zajímat a vlastně tak porušuje zákon. Konkrétně Zákon o zaměstnanosti 435/2004 Sb., § 4, odstavec 2: *“...je zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodu pohlaví, ... zdravotního stavu, věku, ... manželského a rodinného stavu nebo povinností k rodině...diskriminace z důvodu těhotenství nebo mateřství se považuje za diskriminaci z důvodu pohlaví...”* Přitom téměř každý zná ze svého okolí mladé ženy a jejich obtíže při hledání práce po ukončení mateřské dovolené. Ve stejné situaci je právě teď má nejstarší dcera, maminka čtyřletého dítěte. Otázka zda, a jak staré, dítě má, je téměř zákonitě první, kterou slyší. Tou druhou bývá, zda disponuje „hlídací“ babičkou... Protože hlídací není u nás ani dědeček, pokouší se sehnat smysluplnou práci již několik měsíců marně.

4.5 Mzdové rozdíly

S problematikou zaměstnanosti úzce souvisí další bolavý problém žen nejen v české společnosti – rozdíl ve finančním ohodnocení mužů a žen pracujících na stejné pozici. Ženy mají v průměru o jednu třetinu nižší platy než muži zastávající stejné funkce. Podle průzkumu firmy Merces.cz se platové rozdíly mezi ženami a muži se v Česku s rostoucím věkem prohlubují. Největší rozdíl je ve věkové skupině 35 až 44 let, kde činí 42 procent ve prospěch mužů.⁵³ Ženy pracují v průměru na hůře placených pozicích a zároveň jsou platově znevýhodněny.

⁵² http://zpravy.idnes.cz/sef-lekaru-doktoroky-jsou-problem-venuji-se-rodine-a-pracuji-hur-nej-muzi-1ob-/domaci.asp?c=A090301_211216_domaci_abr

⁵³ Ženy a muži v datech, brožura, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Praha: 2008

Kromě těchto rozdílů je rozdílné také přidělování tzv. bonusů jakými jsou např. služební auto, mobilní telefon apod. Muži na ně dosáhnou nesrovnatelně snáze než ženy. U žen jakoby stále platí představa, že si svojí práci jenom „přivydělává“. Ve skutečnosti je bez ženské pracovní síly rozvoj ekonomiky nemyslitelný a muži již dávno nejsou živiteli rodin. Hospodaření české rodiny je postaveno na dvou příjmech.

Mírný pozitivní vývoj vyplývá ze Souhrnné zprávy Vlády ČR o plnění priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí žen a mužů za rok 2008: „*Rozdíl mezi výdělků žen a mužů je ovlivněn zejména tím, že ženy se soustřeďují v odvětvích s nízkými výdělků, zatímco muži převládají v odvětvích s výdělků vyššími (tzv. horizontální segregace pracovního trhu). Dalším významným faktorem je skutečnost, že ve vedoucích funkcích v soukromém i vládním sektoru početně převládají muži (tzv. vertikální segregace pracovního trhu). Zastoupení žen v ČR ve vedoucích pozicích v podnicích je obecně nízké (29,2%; EU-27: 32,6%4), ve srovnání s rokem 2001 (26,5%) lze nicméně zaznamenat mírné zlepšení.*“⁵⁴

Ve firmě, kde pracuji na pozici referent zahraničního prodeje je zaměstnáno přes 60 lidí, pohlaví jsou zastoupena přibližně stejným podílem. S jedinou výjimkou, kterou je vedení účtárny, kde pracují pouze ženy, jsou na vedoucích pozicích jen muži. Nechci působit příliš militantně, ale pravdou je, že v některých odděleních jsou ženy na práci, a s trochou nadsázky, pak muži tuto práci prezentují. Samozřejmě v rozdílné platové třídě. V této souvislosti se mi vrací vzpomínka na dobu, kdy jsem jako mladá dívka nastoupila do svého prvního zaměstnání. Shodou okolností tam se mnou přibyl mladík stejně starý, stejně nezkušený a stejného vzdělání. Byla jsem dítě naivní, takže jsem si troufla ohradit se, proč že má ten kluk vyšší nástupní plat než já. Podepisovali jsem bok po boku, komunistickému režimu takové rozdílné nastavení zjevně rozpaky nepůsobilo. Dostalo se mi odpovědi, že můj kolega na rozdíl ode mne bude časem živit rodinu. Podivná logika takového přístupu očividně zarážela jen mne.

Na nízké příjmy žen se vážou problémy matek samoživitelek, které často nemají možnost po rozvodu či rozchodu udržet původní životní úroveň a víceméně se propadají do chudoby. V kombinaci s tristní výší alimentů, které soudy v mnoha případech

⁵⁴ <http://www.vlada.cz>, Rovné příležitosti žen a mužů

ukládají otcům, opět v mnoha případech velmi slušně situovaným, je tento krok pro ženu, potažmo jejich děti, velmi rizikový. Nemale procento mužů navíc soudem stanovené výživné platit nehodlá anebo jen v nouzi nejvyšší. Matky jsou ve složitém postavení ne každá má energii, znalosti a chuť na účinné vymáhání dlužných částek soudní cestou. A nutno říci, že ani úspěch v soudním sporu nemusí a často nepřináší ženě zaplacení dlužného výživného. Muže, který "údajně" nemá žádný majetek, žije ze sociálních dávek nebo je ve výkonu trestu, není možné k zaplacení donutit. Ani případná exekuce v tomto případě nic neřeší.

Že se tento problém netýká jen naší republiky dokazuje návrh novely zákona předložený slovenskou stranou LS-HZDS, aby neplatičům výživného by mohl být odebrán řidičský průkaz. Odhlédneme-li od podivnosti tohoto návrhu, vypovídá přinejmenším o nemožnosti přinutit část mužů plnit své rodičovské povinnosti bez kurately zákona.⁵⁵

Komplikovaná je i situace žen v důchodu, více než 80% osob pobírajících plný starobní důchod v průměrné výši do 8000,- Kč jsou ženy, podíl žen výrazně klesá s rostoucí průměrnou výší důchodů. V kategorii 9000,- až 9900,- je podíl žen 34,9%, nad 10000,- už pouze 20%.⁵⁶ Co jiného čeká důchodkyni, příkladně vdovu, žijící osamocně v městském bytě, tedy bez možnosti saturovat část nákladů na výživu výpěstky z vlastní zahrádky, než závislost na vlastních potomcích či dožívání na pokraji chudoby?

Sociologické studie poukazují na to, že přes úsilí, kterým české ženy zvládají jak práci, tak rodinu, získaly pro zlepšení svého sociálního statusu prozatím málo. Jak ve společnosti, tak i v politice, či na trhu práce je jejich postavení sekundární. Současně je ovšem patrné, že se přístup k rovným šancím pro muže a ženy mění. Jedním z následování hodných příkladů je již pátý ročník soutěže o nejlepší firmu s rovným přístupem k zaměstnancům vyhlašovaný v rámci projektu **Půl na půl**.⁵⁷ Firmy vyplňují následující dotazník:

⁵⁵ <http://www.ententyky.cz/slovensti-neplatici-vyzivneho-budou-moci-prijit-o-ridicky-prukaz>

⁵⁶ Ženy a muži v datech, brožura, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Praha: 2008

⁵⁷ <http://www.rovneprilezitosti.cz/pr.php?article>

- Ptáte se svých zaměstnanců a zaměstnankyň, jak jsou spokojení v práci a jaká opatření nebo zlepšení by uvítali?
- Zaměstnáváte ženy na řídicích a odborných pozicích?
- Snažíte se o vytvoření různorodých týmů z hlediska pohlaví a věku?
- Odměňujete své zaměstnance a zaměstnankyně za stejnou práci stejným platem?
- Jsou rovné příležitosti žen a mužů součástí vašich firemních hodnot?
- Jsou rovné příležitosti žen a mužů součástí pracovních řádů?
- Nabízíte pružnou pracovní dobu a další flexibilní formy práce jako sdílení pracovního místa, stlačený týden či částečné úvazky?
- Mohou vaši zaměstnanci a zaměstnankyně pracovat z domova?
- Nabízíte profesní vzdělávání či firemní benefity také lidem pracujícím na částečný úvazek?
- Udržujete kontakt s rodiči na mateřské a rodičovské dovolené?
- Máte vypracovaný plán, jak postupovat v případě sexuálního obtěžování a šikany?

4.6 Proměny rodiny

Model nukleární rodiny doznal v Čechách během uplynulých dvaceti – třiceti let radikální změny. Můj vstup do manželství ve věku 21 let, tehdy běžný věk pro uzavření sňatku, se dnešním mladým lidem jeví bezesporu jako předčasný. Prioritou se stalo studium, poznávání světa, budování kariéry a teprve následně založení rodiny a příchod potomka na svět. Záměrně neužívám množného čísla, normou se stále více stává jen jedno jediné dítě a otázkou zůstává, do jaké míry je to ovlivněno spíše anti“populační“ politikou státu či jakým procentem se podílí strach z ekonomického propadu mladých rodin nebo dokonce egoismus mladých lidí, kteří jsou v průměru zcela jistě zaměřeni více materialisticky než generace jejich rodičů.

Blahoslav Kraus a Věra Poláčková ve své knize „Člověk, prostředí, výchova“ definují skutečnosti, které přispívají ke změně charakteristiky rodiny dneška:“*...Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce...Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu, vytváření manželských rodin je tak provázeno značnou volností. Legalizace partnerského soužití není nutnou podmínkou rodinného života...Snižuje se stabilita rodiny...K proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu. Rodiči se stávají osoby ve vyšším věku...Prarodiči se stávají stále starší osoby...velmi často zapojené do pracovního procesu.*“⁵⁸

Hana Maříková připomíná rozdílné chápání tzv. tradičního uspořádání rolí v rodině. Sociologové zpravidla míní uspořádání kdy muž pracuje a žena se stará o domácnost.⁵⁹(9:102) Naše současnost už má ale zažité jiné pojetí tradice v rodině. Je jí situace, kdy jak muž, tak žena pracují, nicméně hlavní odpovědnost za chod domácnosti a výchovu dětí leží na ženě. Nicméně myslím, že i tady se blýská na lepší časy. Z mého dětství si vybavuji scény, které jsou pro dnešní mladé lidi naštěstí úsměvné. Maminka byla celý život v domácnosti, ačkoli jako dámská krejčová by měla být správně chápána jako živnostník, ač vzhledem ke svým dětem a péči o nemohoucí rodiče, a nedostatku času s tím spojeným, nepravidelně pracující a jednoznačně upřednostňující rodinu. Ovšem

⁵⁸ Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk – prostředí – výchova. 1.vyd. Brno: Nakladatelství Paido 2001. str. 83

⁵⁹ Maříková, H., Proměny současné české rodiny. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. str. 102

ten, kdo byl u nás doma v postavení pracující osoby byl náš tatínek, byl to on, kdo nás živil. Proto bylo nutno se k němu náležitě chovat. Po příchodu z práce mu byly podány pantofle, noviny, maminka naservírovala pozdní oběd a poté se bytem rozhostilo absolutní ticho. Tatínek totiž usnul spánkem spravedlivých a my, od mala k tomu vedeni, jsme nesměli ani pípnout. Situace vypadá úsměvně, vím, ale uvědomíme-li si, že jejím protipólem byla pozice matky, která je „jen doma a v podstatě nic nedělá“, soudnému člověku úsměv trochu tuhne. Ačkoliv jsem s mámou nikdy na toto téma nehovořila a hovořit už nemohu, že ani jí situace stoprocentně nevyhovovala bylo vidět z radosti a zvednutého sebevědomí, když pár let před důchodem nastoupila do svého prvního zaměstnání.

Dalším fenoménem dnešní doby je rychle rostoucí počet dětí narozených mimo manželství, který vzrostl ze 7,4% v roce 1986 na 31,8% v roce 2005 (*počítáno ze živě narozených*).⁶⁰ Příčiny tohoto jevu jsou otázkou pro sociology. Stojí za změnou odlišné nastavení sociální podpory nahrávající svobodným matkám? Oslabení morálního kreditu manželství? Neochota mužů vázat se či nedůvěra žen v instituci manželství a její trvání?

Právy žen v průběhu těhotenství, při porodu i po něm a rodičovskou tematikou se zabývá společnost pro zdravé rodičovství **APERIO**,⁶¹ jež má za hlavní cíl zlepšení služeb v mateřství a rodičovství a podporu rovného zacházení se ženami a muži v rodině a na pracovním trhu. Podílí se na řadě projektů zaměřených např. na zrovnoprávnění mužů a žen na trhu práce, sladování profesního a rodinného života. Velmi zajímavým je projekt „Moderní táta“, který má tři dlouhodobé cíle:

- 1) změnit stereotypní přístup k otcům ve společnosti obecně a specificky v sociální politice a školství
- 2) podpořit model rodinného soužití, v němž mají ženy a muži rovné postavení
- 3) rozšířit spektrum možností sladování rodinného a pracovního života

⁶⁰ <http://www.czso.cz>

⁶¹ <http://www.aperio.cz/o-nas/projekty-aperio>

Podobně je zaměřeno i **Hnutí za aktivní mateřství**⁶², které se snaží změnit podmínky v českých porodnicích tak, aby vycházely vstříc rodičkám a jejich potřebám a pomáhá uplatňovat práva žen v těhotenství, během porodu a práva rodičů v poporodním období z hlediska volby medicínské péče.

Ze specifík této komunity vycházející cíle má **Romská ženská skupina Manushe**, která se snaží mimo jiné o úspěšné skloubení tradic a emancipace v romské komunitě, aktivní zapojení romských žen a dívek do společnosti a zlepšování postavení romských žen na trhu práce.⁶³

Dle mého názoru i na poli rodiny dochází ke změnám ve prospěch spravedlivějšího uspořádání rolí. Ženy, zejména mladé, se stále častěji realizují mimo rodinu a v každodenním provozu to znamená, že role muže a ženy jsou stále více zastupitelné. Což mohu doložit vlastní zkušeností. Poté, co můj manžel viděl kolik práce a povinností mi přibýlo se zahájením studia vysoké školy, jal se sám a dobrovolně zastávat některé činnosti, které v naší rodině byly do té doby výhradně mojí doménou. Kupříkladu vím, že nemusím v pátek po sedmi hodinách strávených v kanceláři a dalších čtyřech hodinách v posluchárně připravovat jídlo pro rodinu na druhý den. Naopak sobotní oběd, jsem-li ve škole, je již plně v režii manžela.

⁶² <http://iham.cz/old/index.php>

⁶³ <http://www.slovo21.cz/index.php?id=manushe>

4.7 Účast žen na veřejném životě

Jen jako ukázkou, co jsou naši volení zástupci také schopni vypustit veřejně z úst připomínám výrok pana Cyrila Svobody, zveřejněný v Lidových novinách 20.5.2002: *“Rovnoprávnost žen? Omyl! "Vztah muže a ženy nikdy není rovný ani rovnoprávný, ta rovnost je jenom v důstojnosti. Žena má být podřízena muži, ale muž k ní má mít vztah, který musí být založen na hluboké úctě a její ochraně. To přece není nic proti důstojnosti ženy.”*⁶⁴

Zastoupení žen v politických rozhodovacích funkcích je jedním z faktorů hodnocení míry politické kultury a kvality demokracie. Nízká účast žen na veřejném životě není jen důsledkem dominance mužů v tomto světě a jejich pravidly „pánského klubu“, ale i poklesem smyslu takového snažení v očích veřejnosti. Jak komunismus, tak činnost většiny volených zástupců v dnešní době v ČR vede ženy povětšinou k pocitu, že účastnit se zbytečných zasedání a schůzí je ztrátou času.

Podobu nepsaných bariér coby tradičních předsudků, tzv. skleněný strop, rozebírá socioložka Hana Havelková: *“...převažuje mínění, podle něhož příčina nízkého politického zastoupení žen není v ženách samotných, ale ve společenském prostředí, jež je znevýhodňuje nebo jim klade překážky... že ženy zde nemají rovné šance.”*⁶⁵

Podíl žen na správě věcí veřejných je i nadále velmi malý. Zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se od roku 1999 trvale pohybuje kolem 16%, čímž se Česká republika řadí do poslední třetiny evropské sedmadvacítky. V Senátu Parlamentu ČR tvoří ženy pouhých 11%. Velmi nízké je rovněž zastoupení žen v krajských zastupitelstvech (15%), vyšší počet žen reprezentuje Českou republiku pouze v Evropském parlamentu (20,8%).

⁶⁴ <http://www.babinet.cz/clanek-446-zena-ma-byt-podrizena-muzi.html>

⁶⁵ Knilli, L. et al. In Společnost žen a mužů z aspektu gender, sborník studií. 1.vyd. Praha: Open Society Fund, 1999. str. 36

Situaci se snaží řešit i sami ženy uvnitř politických stran. Jako příklad ostatním slouží **Sdružení žen KDU-ČSL**, založení „nejmladšího“ ženského sdružení uvnitř české parlamentní strany předcházela intenzivnější stranická diskuse k tematice účasti žen v politice. Vyvrcholením tohoto trendu byla tzv. Domanínská výzva, ve které se „členky KDU-ČSL rozhodly založit podle platných stanov KDU-ČSL zájmové sdružení.“⁶⁶

Sociálně demokratické ženy (SDŽ) jsou nejdéle působícím ženským hnutím uvnitř politické strany. Ve svém Programovém prohlášení deklarují SDŽ tyto cíle:

- prosazovat ženy do politického, hospodářského a veřejného života na principu rovných příležitostí
- obhajovat zájmy žen, iniciovat a účastnit se řešení jejich problémů
- pomáhat při vzdělávání a zapojování žen do aktivního politického života a při rozšiřování členské základny ČSSD
- prosazovat zastoupení žen v orgánech ČSSD a na kandidátních listinách ČSSD na všech úrovních⁶⁷

Jaká je praxe nám ukázala nedávná volba, respektive nezvolení místopředsdkyně ČSSD. Toto místo je vyhrazeno ženě a vlivem vnitrostranických pletich se sociální demokraté nejsou stavu dohodnout ani na sestavení kandidátní listiny.

Jednu z možných metod řešení vidím v uplatňování kvót. Některé politické strany v EU uplatňují kvóty na kandidátních listinách tzv. zipovým systémem, tzn. že se na nich střídá vždy žena a muž. Jinou možností je mít na kandidátkách 40% žen, 40% mužů a zbytek ponechat volné soutěži.

Dozajista existuje dostatek řešení jakými lze nepoměr mezi muži a ženami v politice snížit, ale ruku na srdce, je možné očekávat jakoukoli změnu pozitivním směrem zrovna od naší politické reprezentace? Ostudné působení většiny z nich, intriky, korupční a další aféry, vypovídají o jiných prioritách.

⁶⁶ <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&idr=135&IDCl=11886>

⁶⁷ <http://www.cssd.cz/spratelene-weby/sdz/a20411.html>

4.8 Násilí na ženách

Dle článku 1 deklaráce OSN o postavení žen z roku 1993 je „násilí páchané na ženách definováno jako jakýkoliv rodově podmíněný násilný čin, který vede, anebo který by mohl vést k fyzické, sexuální či psychické újmě, anebo zranění žen, včetně vyhrožování těmito činy, zastrašování anebo svévolnému omezování svobody, a to ve veřejném či soukromém životě“.

V oblasti násilí na ženách existuje spousta stereotypů, které se musíme všichni snažit potírat sami v sobě. Mám na mysli podobné nesmysly jako: „...ona si o to znásilnění koledovala, vždyť chodí polonahá, ...kdyby ho neprovokovala, nebil by ji, ...kdo ví jak to bylo. V České republice máme na mysli zejména domácí násilí mezi partnery, znásilnění a obchod se ženami. V některých zemích světa je situace ještě děsivější: mrzačení ženských genitálií, tzv. ženská obřízka, vraždy kvůli cti, věnu či rovnou selektivní zabíjení ženských plodů.

V České republice působí řada sdružení a neziskových organizací, které se různou měrou podílejí na pomoci obětem domácího násilí a další preventivní činnosti. Uvádím, jen nejznámější.

Bílý kruh bezpečí uvádí na svých internetových stránkách, že poskytuje odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů, včetně morální a emocionální podpory. Pro pomoc obětem domácího násilí zřídili nonstop telefonickou linku pod názvem DONA.⁶⁸

Rosa občanského sdružení – centrum pro týrané a osamělé ženy, poskytuje pomoc ženám obětem domácího násilí a jejich dětem, která sestává:

- z krizové intervence
- socioterapeutického, sociálně právního a psychosociálního poradenství
- specializovaného poradenství (psychologická, právní pomoc)

⁶⁸ <http://www.bkb.cz>

- možnosti azylového ubytování s utajenou adresou v případě ohrožení na životě násilným partnerem jehož součástí je i sociální poradenství⁶⁹

V současné době probíhá pod záštitou Ministerstva vnitra veřejná informační kampaň o nepřijatelnosti domácího násilí a dalších formách násilí páchaného na ženách. Ministerstvo vnitra také v srpnu 2007 zahájilo informační kampaň proti obchodu s lidmi a proti sexuálnímu vykořisťování pod názvem „*Neboj se to říct za ni*“. Kampaň vedená platformou nestátních neziskových organizací „*Spolu proti obchodu s lidmi*“ skončila 15. ledna 2008.

Velmi důležitým krokem je, že od 1. 1. 2007 se u nás na základě zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, začal uplatňovat tzv. institut vykázání násilné osoby z bytu.

Jak ale uvádí Souhrnná zpráva o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže za rok 2007: „*Nedostatkem je především to, že zákon ani prováděcí vyhláška k zákonu (č.505/2006 Sb.) neobsahují specifickou službu „azylový dům s utajenou adresou pro oběti domácího násilí“, a dále neexistují standardy poskytování sociálních služeb obětem domácího násilí. To se projevuje zejména tím, že ženy pobývající v utajených azylových domech i se svými dětmi jsou často na základě rozhodnutí soudu či orgánu sociálně právní ochrany dětí nuceny předávat dítě do péče svému násilnému partnerovi. Tím se výrazně zvyšuje jak riziko dalšího pokračování násilí vůči ženě a dětem, tak riziko vypátrání pobytu ženy a dítěte.*“⁷⁰

V souvislosti s násilím na ženách bychom se mohli zabývat i tématy druhotné viktimizace, kdy se oběť násilného činu stává znovu či opakovaně obětí, a to jak ze strany např. orgánů činných v trestním řízení, v médiích nebo i ze strany blízkého okolí. Mohli bychom se zabývat syndromem týraných obětí, který se projevuje hlavně pocity bezmoci, sebeobviňování, nedostatkem sil potřebných ke změně, strachem z agresora na jedné straně a silnou závislostí na něm na straně druhé. Či tzv. stockholmským syndromem, který spočívá ve vytvoření silné emocionální vazby mezi násilníkem a jeho obětí. Myslím si, že pro nás obecně je prvořadé naučit se zejména proti domácímu násilí

⁶⁹ <http://www.rosa-os.cz>

⁷⁰ <http://www.vlada.cz>, Rovné příležitosti žen a mužů

aktivně vystupovat. Nezavírat oči před případy vyskytujícími se v našem okolí, jež svojí charakteristikou napovídají, že by se mohlo jednat o některou z forem domácího násilí či týrání. Nabídnout svoji pomoc, případně se obrátit na kompetentní orgány. Jak praví klasik: *“Nikdy se neptej komu zvoní hrana. Zvoní tobě.”*

Dílčí závěr

Situace v české společnosti, pokud se feminismu týká, mi trochu připomíná hru dítěte na schovávanou ve fázi, kdy ještě nedozrálo k uvědomění si „stálosti předmětu“. Tedy, že věci nepřestanou existovat jen proto, že je zrovna nevidím a naopak zakryji-li si oči, neznamená to, že se stanu neviditelným pro ostatní. Například legrační a hysterické výkřiky paní europoslankyně Bobošíkové :“ *...Nejsem žádná feministka!...*“ doplněné o pár řádků níže výčtem všeho, co chce její strana pro ženy udělat.⁷¹

Lidé si většinou uvědomují, že některé problémy stran rovnosti a přístupu k šancím mužů a žen stále přetrvávají, a že je nutno s tím něco dělat. Ale chraň pánbůh, označit je za feministy. Domnívám se, že přesně situaci vyjádřila socioložka působící na Masarykově univerzitě Gerlinda Šmausová: „*Všeobecně rozšířené „nejsem feministka, ale...“ prozrazuje, že česká veřejnost faktickou emancipaci žen nepochopila jako svou přednost.*“⁷²

Ve společnosti už nemá šanci na úspěch jen tradiční ženská role, mylně chápaná jako přirozená a samozřejmá a jediné správná. Člověk je jedinečná bytost a z tohoto posouzení není možno vytrhávat ani ženu v souvislostech jejího každodenního bytí. Jakékoli rozdíly, kladené společností mezi rovnocenné postavení mužů a žen, narušují přirozenou autonomii ženy. Jen na ní samé má být, kterou cestou se vydá. Pouze rodina? Pouze kariéra? Zvolí-li dnes nejčastěji upřednostňovaný způsob života, tedy práci i děti a domácnost, pak právem očekává, že její partner s ní bude tuto cestu sdílet se stejným nasazením jako ona. Se stejnými právy i povinnostmi. Ne pouze legislativně, ale fakticky.

⁷¹http://zpravy.idnes.cz/nejsme-feministky-tvrdi-bobosikova-o-sve-strane-fu4-domaci.asp?c=A060905_155835_domaci_rb

⁷² Šmausová, G. K čemu českým ženám feminismus. Literární noviny, roč. 18, č. 5, str. 9

Závěr

*„Nemluvil jsem a nerad mluvím o otázce ženské.
Protože otázky ženské není, jako není otázky mužské: je otázka společnosti. „*

T.G.MASARYK

Jaké je tedy postavení současné české ženy? Už ze záplavy odborné i populární literatury na téma rovnoprávného postavení ženy v naší společnosti je zřejmé, že v českých luzích a hájích není z pohledu žen zdaleka všechno tak jak by býti mělo.

Ve své práci jsem se snažila uvést nejdůležitější milníky v historii postavení ženy ve společnosti a upozornit na některé problematické oblasti v jejím životě.

Nemusíme sice řešit mnohé problémy islámských žen, nehrozí nám mrzačení pohlavních orgánů jako milionům afrických žen, kvůli případné nevěře už pravděpodobně nebudeme kamenovány. Máme relativně volný přístup ke vzdělání a dokonce legislativní oporu pro rovné zacházení se ženami. Zvrátit nelogický nepoměr v možnostech mužů a žen se nám však zatím nepodařilo.

Postavení žen na trhu práce je nadále problematické, ženy – matky malých dětí nacházejí zaměstnání jen obtížně. Situace žen samoživitelek je ještě svízelnější. Nadále přetrvává nechuť zaměstnavatelů přijímat do pracovního poměru starší ženy. Platy žen jsou u nás stále o třetinu menší než platy mužů. Ostatně naše fertilita a následná péče o potomky nás automaticky odsuzují do postavení ekonomické závislosti. V této souvislosti stojí za připomenutí, že pouze pět procent světového majetku je v rukou žen, na druhou stranu ovšem probíhá proces feminizace chudoby, který se zdaleka netýká jen rozvojového světa, např. celosvětově vlastní muži 99,1% půdy a ženy 0,9%.

Jak patrně, legislativní podpora nestačí. Děti mají i otce a ženy nejsou jen matky. Tato společnost strádá nedostatkem žen v politice a vedoucích funkcích, stejně jako škodí dětem, mají-li pouze péči matčinu. Domnívám se však, že jsme na velmi dobré cestě, za posledních sto let se situace pohnula dopředu obrovským tempem. Muži,

zejména nejmladší generace, si velmi dobře uvědomují pošetilost snahy povyšovat jedno pohlaví nad druhé. Zapojení otců do výchovy dětí a péče o ně už je v mnoha rodinách na takové úrovni, že by našim prababičkám lidově řečeno „spadla brada“. Nejsem stará jako Metuzalém, ale mám v živé paměti, jak výjimečný byl v dobách mého mládí pohled na muže vezoucího kočárek s dítětem. Neřku-li, hrdě vezoucího.

Jak jsem na sebe prozradila výše, jsem matkou tří dcer, už jen proto držím nejen naší společnosti palce, aby se nám všem podařilo dosáhnout skutečné rovnosti a historie ženy přestala být stinnou stránkou lidstva.

Resumé

Tato bakalářská práce se věnuje problematice postavení ženy v současné společnosti. V úvodu je nastíněn obsah a cíl práce, kterým je snaha zmapovat jednak historický vývoj, kterým postavení ženy ve společnosti prošlo, a jednak nejpalčivější problémy, jež dnešní ženu v České republice tíží. Je legislativní rovnost také rovností faktickou? Které jsou oblasti nejvíce problémové oblasti? První kapitola bakalářské práce je věnována právnímu postavení žen v devatenáctém století a současné legislativě. Zabývá se podstatnými legislativními úpravami ženských práv, jako je Úmluva o odstranění všech forem diskriminace, Pekingská akční platforma či Charta práv pracujících žen. Připomíná zákonné prameny postavení ženy v České republice. Druhá kapitola popisuje historická období s ohledem na události, jež se nejvíce dotkly života žen. Prochází od počátků křesťanství, zmiňuje hony na čarodějnice i pohled na středověkou ženu prismatem náboženských předsudků a její absolutní podřízení mužům. Přes osvícenství, kdy byly položeny ideologické základy emancipace žen, které pak byly definitivně rozvinuty, ač nerealizovány, Velkou francouzskou revolucí až k první vlně feminismu. Třetí kapitola je věnována počátkům emancipace v Čechách, snahou žen o dosažení možnosti vzdělávat se, mít práci a možnost účastnit se voleb. Seznamuje se spolkovým životem žen a významnými postavami národního obrození a emancipačních snah české společnosti. Poslední čtvrtá kapitola mapuje současnou společnost, zabývá se politikou rovných příležitostí, feminismem a pohledem českých žen na problematiku feminismu, proměnami rodiny, mzdovými rozdíly, násilím páchaným na ženách, druhotnou viktimizací těchto obětí, ale také oporou, jež jim poskytuje zákon. A také účastí, respektive neúčastí, žen na veřejném životě. V závěru práce je shrnuto, jakých pokroků bylo v rámci této problematiky dosaženo a kde stále zůstávají slabá místa.

Anotace

Tato práce se zabývá historickým vývojem postavení ženy ve společnosti, jak ve světovém měřítku, tak v České republice. Podává stručnou charakteristiku emancipačního hnutí, především je zaměřena na pozici ženy v rámci naší společnosti. Snaží se zachytit historickou vazbu ve srovnání s některými současnými problémy a zhodnotit úsilí o uznání ženy jako člověka rovnocenného, s požadavkem na spravedlivé jednání, na rovná práva.

Klíčová slova

žena
feministické hnutí
proměny rodiny
násilí na ženách
vzdělání
legislativa

Annotation

This bachelor work concerns with historical evolution of the position of woman in contemporary world, as worldwide as in the Czech Republic. It gives a brief characteristic of emancipation movement, first is focused on the woman in terms of our society. Try to catch historical contexture in comparison with some current problems and to evaluate an effort recognition of woman as equivalent human being, with demand for rightful treatment and equal rights.

Key words

woman
feministic movement
changes of families
violence against women
education
lawmaking

Seznam použité literatury

1. VŠEOBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK – AGBG, r.1811, zdroj: <http://www.novezeny.eu/genderova-ochutnavka-slovník/prvni-a-druha-vlna-feminismu-podobnosti>
2. ÚMLUVA O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM DISKRIMINACE CEDAW, zdroj: <http://www.ta-gita.cz/genderov-legislativa?category=MTE&a>
3. PEKINGSKÁ AKČNÍ PLATFORMA, zdroj: <http://www.ta-gita.cz/genderova-legislativa?category=MTE&a=MDAwMDAx>
4. CHARTA PRÁV PRACUJÍCÍ ŽENY, zdroj: <http://www.ta-gita.cz/genderova-legislativa?category=MTE&a=MTEwMTE%3D>
5. Usnesení vlády České republiky ze dne 7. ledna 1998 k informaci o postavení žen ve společnosti, zdroj: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/656/uv>
6. Usnesení vlády č.236 ze dne 8. dubna 1998 o prioritách a postupu vlády při prosazování rovnosti mužů a žen, zdroj: <http://www.cceol.com/aspx/getdocument>
7. Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. října 2001 o zřízení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, zdroj: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/dokumenty/UV1033_2001.pdf
8. Zákon č.135/2006 Sb., zdroj: <http://www.sagit.cz/texty/sb06135.htm>
9. ABRAMSOVÁ, L. *Zrození moderní ženy*. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. 367 s.
10. BADINTEROVÁ, E. *Tudy cesta nevede*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum 2004. 145 s.
11. BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 175 s.
12. FRÝDLOVÁ, P. *Ženská vydrží víc než člověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 277 s.
13. KOHOUTEK, R. *Pedagogická psychologie*. Brno: IMS, 2006. 266 s.
14. KNILLI, L. et al. In *Společnost žen a mužů z aspektu gender*, sborník studií. 1. vyd. Praha: Open Society Fund, 1999. 171 s.
15. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Paido 2001. 197 s.
16. LENDEROVÁ, M. *Eva nejen v ráji*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. 198 s.

17. LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 300 s.
18. MAŘÍKOVÁ, H. *Proměny současné české rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 170s.
19. MORRIS, D. *Nahá žena*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Alman, 2006. 263 s.
20. NEUDORFLOVÁ, M.L. *České ženy v 19.století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Janua, 1999. 446 s.
21. OATES-INDRUCHOVÁ, L. ed. *Dívčí válka s ideologií*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 304 s.
22. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004.158 s.
23. TESAŘOVÁ, J., LIŠKOVÁ, K. et al. In *Ženská práva jsou lidská práva, sborník přednášek ze semináře*. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2002. 173 s.
24. UTRIO, K. *Dcery Eviny*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Hejkal, 1994. 210 s.
25. VALDROVÁ, J. et al. In *ABC feminismu, sborník*, 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004. 232 s.
26. VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. eds. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s.
27. *Rovné příležitosti do firem*.brožura. 1. vyd. Praha: Gender Studies, 2005. 18 s.
28. *Ženy a muži v datech*. brožura. 1. vyd. Praha: MPSV ČSÚ, 2008. 90 s.
29. *Ženy v sociální nejistotě*. brožura. 1. vyd. Praha: W&W NET, 2004. 44 s.
30. FRONK, V. *Takové hezké holky*, Dějiny a současnost, roč. 27, č. 11, str. 14 – 17
31. PEHE, J. *Revoluce jménem žena*. Literární noviny, roč.16, č.5, str.1 – 3
32. *Sufražetky*, 100+1 zahraniční zajímavost. roč. 42, č. 22, str. 12 – 13
33. ŠMAUSOVÁ, G. *K čemu českým ženám feminismus*. Literární noviny, roč. 18, č. 5, str. 9
34. WAGNEROVÁ, A. *Ženy socialisticky emancipované*. Literární noviny, roč.18, č.5, str. 1, 8
35. ZVĚŘINA, J.*Feminismus a jeho současné podoby*. Revue Politika č.1, roč.2004, str. 27

36. <http://www.aperio.cz/o-nas/projekty-aperio>
37. <http://www.bkb.cz>
38. <http://www.babinet.cz/clanek-446-zena-ma-byt-podrizena-muzi.html>
39. <http://www.cssd.cz/spratelene-weby/sdz/a20411.html>
40. <http://www.ct24.cz/kalendarium/22941-v-britske-snemovne-lordu-zasedly-prvni-zeny/>
41. <http://www.czso.cz>, Český statistický úřad
42. http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=430
43. <http://www.ententyky.cz/slovensti-neplatici-vyzivneho-budou-moci-prijit-oiridicky-prukaz>
44. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=682&langId=cs>, Evropská komise
45. <http://iham.cz/old/index.php>
46. <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&idr=135&IDCl=11886>
47. <http://www.mediashow.cz/clanek/Prima-si-zamilovala-lifestyle-Naha-ji-krasnazvedne-zenam-sebevedomi>
48. <http://www.merces.cz>, Professional Salary Monitor
49. <http://www.mpsv.cz>, Ministerstvo práce a sociálních věcí
50. <http://www.novezeny.eu/mosty/t-g-masaryk-moderni-nazor-na-zenu>
51. <http://www.novinky.cz/domaci/163232-zeny-patri-do-domacnosti-mysli-sitretina-cechu.html>
52. <http://www.rosa-os.cz>
53. <http://www.rovneprilezitosti.cz/pr.php?article>
54. <http://www.rovneprilezitosti.cz/info.php?partneri=open>
55. <http://www.slovo21.cz/index.php?id=manushe>
56. <http://www.ta-gita.cz>, genderová tisková a informační agentura
57. <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>
58. <http://www.vlada.cz>, Rovné příležitosti žen a mužů

59. <http://ww.wikipedia.cz>, otevřená encyklopedie
60. http://zpravy.idnes.cz/nejsme-feministky-tvrdi-bobosikova-o-sve-strane-fu4-domaci.asp?c=A060905_155835_domaci_rb

Seznam příloh

Příloha č. 1	Ženské organizace
Příloha č. 2	Informační leták hnutí Nesehnutí: <i>Genderové stereotypy v jazyce</i>
Příloha č. 3	Informační leták hnutí Nesehnutí: <i>Násilí na ženách je rodově podmíněné</i>

Ženské organizace

Agentura Gaia

p.o. box 2

Praha 10

106 00

<http://www.gaia.ecn.cz>

Aliance proti domácímu násilí

<http://www.domacinasili.cz>

Asociace podnikatelek a manažerek ČR

Plzeňská 221/130

Praha 5

120 00

<http://www.apmcr.cz>

Asociace pro rovné příležitosti mužů a žen

Gorazdova 20

Praha 2

120 00

Bílý kruh bezpečí

Duškova 20

Praha 5

150 00

<http://www.bkb.cz>

Český svaz žen

Panská 7

Praha 1

111 53

<http://www.csz.cz>

Fórum 50%

Plzeňská 846/66

Praha 5

150 00

<http://www.padesatprocent.cz>

Gender Studies, o.p.s.

Gorazdova 20

Praha 2

120 00

<http://www.genderstudies.cz>

ProFem

Plzeňská 66

Praha 5

150 00

<http://www.profem.cz>

Rada vlády pro lidská práva – Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen

Nábřeží Edvarda Beneše 4

Praha 1

118 01

<http://www.vlada.cz>

ROSA – občanské sdružení, centrum pro týrané a osamělé ženy

Podolská 25

Praha 4

147 00

<http://www.rosa-os.cz>

Unie katolických žen

Thákurova 3

Praha 6

160 00

<http://www.ukz.katolik.cz>

Žába na prameni

občanské sdružení

<http://www.zabanaprameni.cz>

Ženský vzdělávací spolek – VESNA

Údolní 10

Brno

<http://www.vesna.vesnbrno.cz>

